

AZ EURÓPAI UNIÓ NYELVI TÉRKÉPE I.

SZAKDOLGOZAT

FÖLDTUDOMÁNY ALAPSZAK

TÉRKÉPÉSZ-GEOINFORMATIKUS SZAKIRÁNY

Készítette: Ádám Judit

Témavezető: Klinghammer István
egyetemi tanár

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Földrajz- és Földtudományi Intézet
Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék
Budapest, 2010

Tartalomjegyzék

1. Előszó.....	3
2. Bevezetés.....	5
3. Nyelvek	7
3.1 A beszéd és a nyelvek fejlődéstörténete.....	7
3.2 Az unió országainak nyelvcsaláderedete.....	12
4. Az Európai Unió 14 országának jelentősebb nyelvei.....	19
4.1 A 14 európai uniós ország nyelvének bemutatása.....	20
5. Az Európai Unió nyelvi térképe.....	25
5.1 Térképábrázolások Európa nyelvi eloszlásáról.....	25
5.2 A térképkészítés lépései	29
5.2.1 Tervezés	29
5.2.2 Forrás térképek.....	30
5.2.3 Georeferálás	32
5.2.4 Számítógépes térképszerkesztés.....	34
5.2.5 Jelkulcs és jelmagyarázat	36
7. Összegzés	41
8. Bibliográfia.....	42
9. Köszönetnyilvánítás	45

1. Előszó

Számomra ez a szakdolgozat komoly feladatot jelentett és egyben lehetőséget is adott arra, hogy jobban megismerjem uniós társaink, kultúrájának, nyelvének sokszínűségét.

A néphagyomány gróf Széchenyi Istvánnak tulajdonítja azt a remek idézetet, hogy „Nyelvében él a nemzet”. De mégis egy nemzetben hány nyelv ’élhet’, létezhet és a sok különböző nyelvnek lehet egy nemzet az otthona? Többek között ezekkel a kérdésekkel foglalkozom a dolgozatomban, és a térképemet e témakör köré építem fel.

Mivel 2011. január 1. és június 30. között Magyarország látja el az Európai Unió Tanácsa soros elnökségét, kitűnő lehetőségnek tűnt egy ezzel kapcsolatos témát feldolgozni a szakdolgozatomban. Az Európai Unió nemzetiségeinek bemutatása roppant nagy témakört foglal magába, melynek feldolgozása és bemutatása, már az adatgyűjtésnél többszemélyes munkát igényelt. Ebből kifolyólag e témakör feldolgozását szaktársammal együtt, Molnár Nikolett-tel közösen készítem, két különálló, teljesen elkülöníthető szakdolgozat keretében, Az Európai Unió nemzetiségi térképe I. és Az Európai Unió nemzetiségi térképe II. címmel. A téma nagyságán kívül számos problémába ütköztünk, amelyeket a későbbiekben még részletezek, ezért az Európai Unió huszonhét tagállamának és nemzetiségeinek feldolgozását kizárólag a nyelvi és nyelvcsoporti elhelyezkedések alapján készítjük el.

Eredetileg, Az Európai Unió nemzetiségi térképe címmel került volna sor az adatok feldolgozására, de végül a témakör szűkítése mellett döntöttünk közösen a témavezetőkkel. Az alaptémához szükséges szakirodalmak szinte kivétel nélkül idegen nyelvűek voltak, ebből is német és francia, amelyben egyikünk sem tudott könnyen eligazodni. Az igen komoly szaknyelvi adatok lefordítása rengeteg időt vett volna igénybe, amire sajnos jelen esetben nem lett volna elég időnk. Szintén gondot okozott az is, hogy egyes országokról jelentős mennyiségű adat jött össze, míg az országok többségéről minimális százalékban tudtunk használható információt összeállítani.

Sok intézetet (MTA Nyelvtudományi Intézet, MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet) és nagykövetséget felkerestünk. Felvettük a kapcsolatot a Központi Statisztikai Hivatallal is Kincses Áron személyében. Sajnos a nagykövetségeknél szinte csak egy-két helyen tudtak információt adni a nemzetiségek eloszlásáról, és azok is hiányosak voltak. Az adatgyűjtési munkákra már ebben a szakaszban is sok időt fordítottunk, de a birtokunkba jutott anyagok nem voltak alkalmasak a feldolgozásra.

Az MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézetben remek adatokat kaptunk Vékás János-tól, Magyarország és pár szomszédos ország nemzetiségi eloszlásáról, viszont ez már túl részletesnek bizonyult. Szűkítése és térképi ábrázolása ennek is nagyon sok időt vett volna igénybe, illetve a térkép megszerkesztéséhez szükséges ismeretekkel még nem rendelkezett egyikünk sem. Ilyen ismeretek az MSc képzés során sajátíthatók el. Ezért egy teljesen új koncepció alapján építettük fel dolgoztunk elméleti és térképészeti részét. Ezeknek együttes hatására hoztuk meg azt a döntést, hogy dolgozatomat Az Európai Unió nemzetiségi térképe I. helyett, Az Európai Unió nyelvi térképe I. címmel készítem el. Gyakorlatilag mindketten újrakezdtünk az adatgyűjtést. Munkám során gondot okozott a nagy mennyiségű egymásnak sok helyen ellentmondó szakirodalom, szűkítése és alkalmazása. A dolgozatom két fő részből áll: egy frissebb adatokból felépülő elméleti részből, amely a nyelvcsaládokkal és elhelyezkedésükkel foglalkozik Európán belül, illetve egy ezredfordulós adatokat feldolgozó uniós térképből.¹

¹ Forrás: Contact Linguistics/ Kontakt Linguistics/ Linguistique de contact 2 kötet

2. Bevezetés

A nyelv a legfontosabb egyedi jellegzetesség, amely megkülönbözteti az embert más élőlényektől. Az emberszabású majmok kezdetleges nyelvi képessége és az ember komplex kommunikációja között óriási különbség van, ami szintén igazolja az emberi nyelv egyediségét. A nyelvi sokszínűség szinte elképzelhetetlen. Becslések szerint körülbelül háromszáz nyelvcsalád és hatezer beszélt nyelv létezik a világon. A nyelvi sokszínűség mellett léteznek nyelvi egyetemességek, melyek minden nyelvre igazak, például minden nyelv megkülönböztet főnevet és igét vagy majdnem minden nyelv komplex.

A szerteágazó nyelvi kutatások, sok hasonlóságot és meglepő különbözőségeket fedeztek fel a nyelvek között. A kutatók között is nagyon sok egymásnak ellentmondó megítélés van számtalan kérdésben, például Makkay János kontra Götz László és Bakay Kornél esetében is. Ez a dolgozatom elkészítésében is sok nehézséget okozott. Viszont nagy az egyetértés abban, hogy ez a nyelvi sokszínűség veszélybe került, mivel a modern világban a hagyományos életformák megszűnésével, a kisebb helyi nyelvek elhalásával, olyan folyamat indult meg, amelyek a nyelvek kihalásának folyamatát jelentősen felgyorsította. Kutatók egy csoportja azt becsüli, hogy a következő száz évben a világ fennmaradt nyelveinek a fele, erre a sorsra jut. A kiterjedt nyelvészeti összehasonlító elemzések, amelyek a különböző nyelvcsaládok és nyelvrokonságok kapcsolatát próbálják rekonstruálni kiegészítve a régészeti kutatásokkal, sok érdekes információval szolgálnak. Sok kutató szerint a nyelvek eredetének kutatását inkább a találgatások, mint a tudományos tények fémjelzik.

A nyelvek gyökerei minden jel szerintem Afrikába nyúlnak vissza. Valószínűleg százezer évvel ezelőtt jelenhettek meg az afrikai kontinensen. Ezért az eddig eredmények figyelembevételével megpróbálom megjeleníteni azokat a nyelvcsaládokat, uráli, altáji, indoeurópai - ez a világ legnépesebb nyelvcsaládja - amelyek gyökereihez vezethetők vissza az Európai Unió országaiban beszélt nyelvek többsége. Az ilyen jellegű feladat legnagyobb problémáját egyebek között az adja, hogy az emberek folyamatosan vándorolnak. Ötvenezer évvel ezelőtt indult meg egy újabb vándorlás Kis-Ázsia felé, onnan pedig szerte a világba. A vándorlással a nyelvek szétszóródtak, megsokszorozódtak. A történelem folyamán több

nagymértékű népvándorlás² is lezajlott. A világtörténelemben hozzávetőlegesen a IV.-V. század közötti időt, a népvándorlás korának nevezzük.

Okozói részben klimatikus változások, részben az, hogy az Ázsiából bevonult hunok a germán törzseket nyugatra a római birodalomra szorították, ahol ezek a népek új elhelyezkedést szereztek maguknak. Újabb lökést adott a népvándorlásnak a VI.- VII. században az avarok megjelenése, majd a IX. század végén a magyarok bejövetele, vagy például az, hogy a romák a IX. századtól India északnyugati részéről vándoroltak és szóródtak szét Európában. Ők az indoeurópai nyelvcsalád ind ágához tartozó roma nyelvet beszélik az őket befogadó országok nyelvéből származó elemekkel keverve. Az előbb említett okok együttesen magyarázzák, hogy eddig csak egyetlen kiadó vállalkozott nyelvészeti atlasz megszerkesztésére és a munkámhoz ilyen szempontból lényegében erre támaszkodhattam.

Minden nyelvnek két alapvető korszaka vethető fel, az első a nyelvemlékek előtti úgynevezett őstörténeti, a második a nyelvemlékes, vagyis történeti kor. A határ mozoghat, mert az új nyelvemlékek felfedezése befolyásolhatja a nyelvtörténeti korszakok kezdetét. A nyelvtörténeti kutatások megkülönböztetnek holt³ - haldokló⁴ - és élő⁵ nyelveket.

² Az a népmozgalom, melynél egyes népek, gazdasági vagy politikai okokból régi hazájukat elhagyják, és új hazát keresnek maguknak. A nomád népek között állandó a népvándorlás.

³ Már nem létezik anyanyelvi beszélője (latín, sumér, tasmán).

⁴ Élnek anyanyelvi beszélői, de a gyerekek már nem sajátítják el (Clyirbal, vagy Észak-Amerika sok nyelve).

⁵ Amelyet még elsajátítanak a megszületett gyermekek.

3. Nyelvek

3.1 A beszéd és a nyelvek fejlődéstörténete

Az ősi gondolkodásról és vallásról és az akkori idők emberének szellemi fejlettségéről ne feledjük el, hogy napjaink alacsony kultúrájú népei alig nyújthatnak magyarázatot, mert a beszéd akkor még nem alakult ki. A beszéd kifejlődése előtt pedig alig lehet szó, hagyományról ezzel szemben napjaink „nomád” népei sok ezer nemzedék hagyományait őrzik.

A beszéd fokozatos kifejlődésével rendeződtek, tisztázódtak bizonyos alapvető érzések. Ennek segítségével megerősítették egymást a közösségek tagjai, a félelemben (kialakult a tisztázatlan, tiltott dolgok hagyománya a tabu). A beszéd jó támasza volt a nevelésnek is így a szülők már közölni is tudták mondanivalójukat gyermekeikkel. Később rájöttek, hogy a nyelv segítségével, tapasztalatokra tehetnek szert, meggyőzhetik egymást, így akár valós vagy látszólagos hatalomra tehetnek szert. A nyelv fokozatos fejlődésével egyre jobban el lehetett mélyíteni és ki lehetett alakítani a tabuk, tilalmak és szertartások hagyományát. Szinte minden „barbár” emberfajta belekerült ezeknek a hagyományoknak a halójába. Ezekben az időkben (kr.e. 10 000) a nyelvek nagyfokú keveredését, még részben megakadályozták a földrajzi távolságok, de ennek ellenére már ekkor is volt bizonyos közeledés és érintkezés a népek között. Ennek oka lehet többek között, tudásvágy, kíváncsiság és érdek is. Már a neolitik korban sok kezdetleges népcsoport létezett. Az ősember a tapasztalatok közlésének a kényszerét a beszéd erejével oldotta meg, majd megkezdődött a kép és írásos feljegyzéseknek és a szóbeli hagyományoknak a korszaka. Később a nyelv tovább csiszolódott. A beszéd a szókinccsel együtt fejlődött, bár a szókinccs lehet, hogy csak nevekből állt, amelyeket csak arra alkalmazott, amit valójában jelentettek. Így is új és hatásosabb kapcsolatok teremtését tették lehetővé. Ma körülbelül háromszáz rokonsági csoportba, úgynevezett nyelvcsaládi csoportba sorolhatók a nyelvek.

A nyelvcsoporthoz elnevezést akkor alkalmazzuk, ha van rokonsági összefüggés vagy több kutató is megerősíti ezt az elképzelést. Két alapvető szemlélet van a nyelvcsaládok kialakulására. Az egyik a monogenezis elmélet, amely valamennyi nyelvet egyetlen ősnyelvből kívánja visszavezetni (bábeli történet). A másik a poligenézis elmélet, amely úgy véli, hogy a világ nyelvei nem egyetlen ősnyelvből származnak. Nyelvi rokonságot családfákon és egyéb diagramokon szokták ábrázolni.

Az emberi nyelvek kialakulásának kronológiája

Kr.u. 2000	
15 000	A standard nyelvek elterjedése; A nyelvek kihalási folyamatának felgyorsulása Gyarmatosítás időszaka: a kisegítő nyelvek (piding és kreol) megjelenése
1000	
500	Az újlatin és a germán nyelvek megjelenése Óangol
0	Klasszikus nyelvek: Ógörög, Latin
5000	Az indoeurópai nyelvek legrégebb emlékei: Hettita, Szanszkrit Proto - indoeurópai nyelv Az ausztronéz nyelvek legrégebb elterjedése; Tajvan gyarmatosítása
10 000	A letelepedés második hulláma az újvilágban: a na-dene nyelvcsalád
15 000	Az első emberi települések kialakulása az újvilágban: Az amerikai nyelvek Az utolsó jégkorszak vége; Az eurázsiai nyelvek elterjedése A nyelvi változatosság csúcspontja: A létező nyelvek becslt száma 10-15 ezer
20 000	
25 000	
30 000	A Neandervölgyi ember kihal; A legprimitívebb nyelv időszaka
35 000	
40 000	A homo sapiens: A régészeti leletek komplex viselkedéskultúrára, egyúttal modern nyelv létezésére utalnak Ausztrália benépesítése
45 000	
Kr.e. 50 000	Afrikai gyökerek <i>(a legkorábban becslt időpont)</i>

6

A ma használt nyelvek elterjedése

Az alábbi térképeken jól látható a világon használt nyelvek elterjedése. Érdekes csoportot alkotnak ebből például a szigetnyelvek.

⁶ Forrás: A nyelvek világtalasa – A világ nyelveinek eredete és fejlődése, 17. oldal.

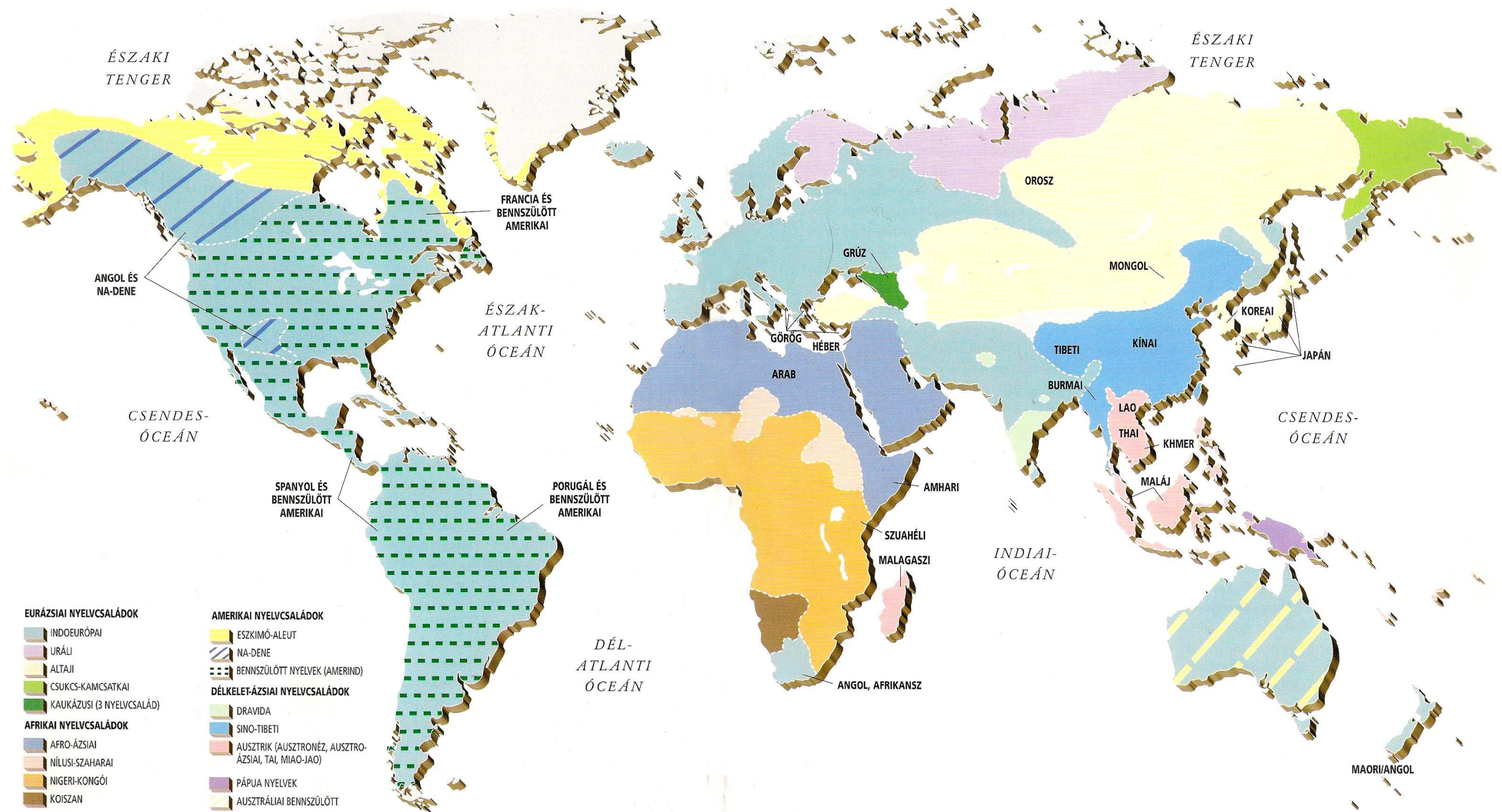
Az összehasonlító módszerekkel a világ legtöbb nyelve besorolható valamilyen csoportba, de akadnak nyelvek, amelyek alig vagy egyáltalán nem mutatnak hasonlóságokat más nyelvekkel, vagy az eltéréseket jelentősebbnek látják, mint a hasonlóságokat és ezeket a nyelveket is a szigetnyelvek közé sorolják. Sok nyelvet pusztán azért tekintünk szigetnyelvnek, mert történetileg vagy nyelvészetileg túl keveset tudunk róluk. Idővel a kutatások sok szigetnyelvről kimutattak kapcsolatokat más nyelvekkel, például dél-amerikai indián nyelvek esetében (bolíviai – kallahuaja, vagy a brazíliai – arikapu), vagy Kis - Ázsia ókori nyelvei például, szalümei, izauriai, szidéi stb. ezeket csak antik görög szerzők szórványos említéseiből vagy néhány hely és személynév töredékes feliratából ismerjük.

Jelmagyarázat: 1. Ibér, 2. Baszk, 3. Etruszk, 4. Lineáris A, 5. Sumér, 6. Elámi, 7. Mohendzsó-dáró, 8. Burusaszki, 9. Nahali, 10. Giliák, 11. Ajnu, 12. Kutenai, 13. Keresz, 14. Taraszko, 15. Het, 16. Karankava, 17. Kalusza, 18. Beothuk.

1. ábra⁷

⁷ A nyelv enciklopédiája. 406-407. oldal.

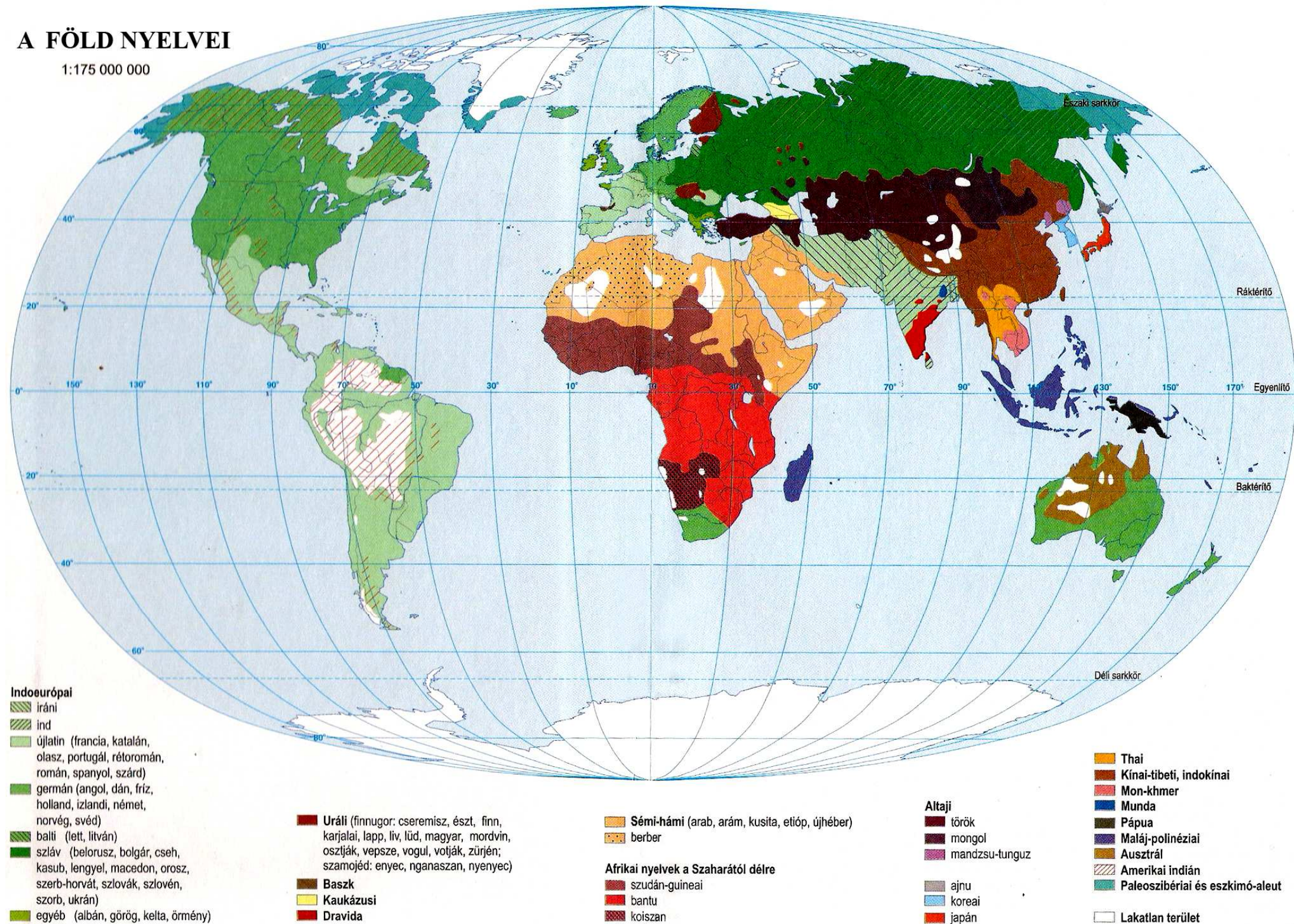

2. ábra⁸

⁸ A nyelvek világtalasa – A világ nyelveinek eredete és fejlődése. 20-21. oldal.

A FÖLD NYELVEI

1:175 000 000

3. ábra⁹

⁹ A világ nyelvei és nyelvcsaládjai. Belső borító.

3.2 Az unió országainak nyelvcsaláderedete

Az Európai Unió huszonegy tagállamának nyelvi eredetét négy fő nyelvcsalád, sok alcsoport és számos mellékág alkotja. A főbb ágak az uráli, altáji, indoeurópai és a sémi-hámi nyelvcsalád.

Az uráli nyelvcsalád: ide tartozik a magyar, finn és az észti nyelv.

Az indoeurópai nyelvcsalád:

- Görög ág (görög nyelv),
- Itáliai ág (francia, olasz, portugál, spanyol, és román nyelvek),
- Kelta ág (ír, skót és walesi nyelvek),
- Germán ág (dán és svéd nyelvek),
 - a) Északi-tengeri alcsoport (angol nyelv),
 - b) Déli-alcsoport (flamand, holland, luxemburgi, és a német nyelvek)
- Balti ág (lett és litván nyelvek),
- Szláv ág
 - a) Déli-alcsoport (bolgár és szlovén nyelvek)
 - b) Nyugati - (Északi) alcsoport (cseh, lengyel és szlovák nyelvek)

Egyéb nyelvcsaládok

Az altáji nyelvcsalád: a bolgár és a török nyelvcsoporthoz tartoznak bele, ez a csuvas ág. Ide tartoznak még a dunai bolgárok, tehát Bulgária részben, mert a másik része a Szláv-ághoz tartozik.

A sémi-hámi afroázsiai nyelvcsalád:

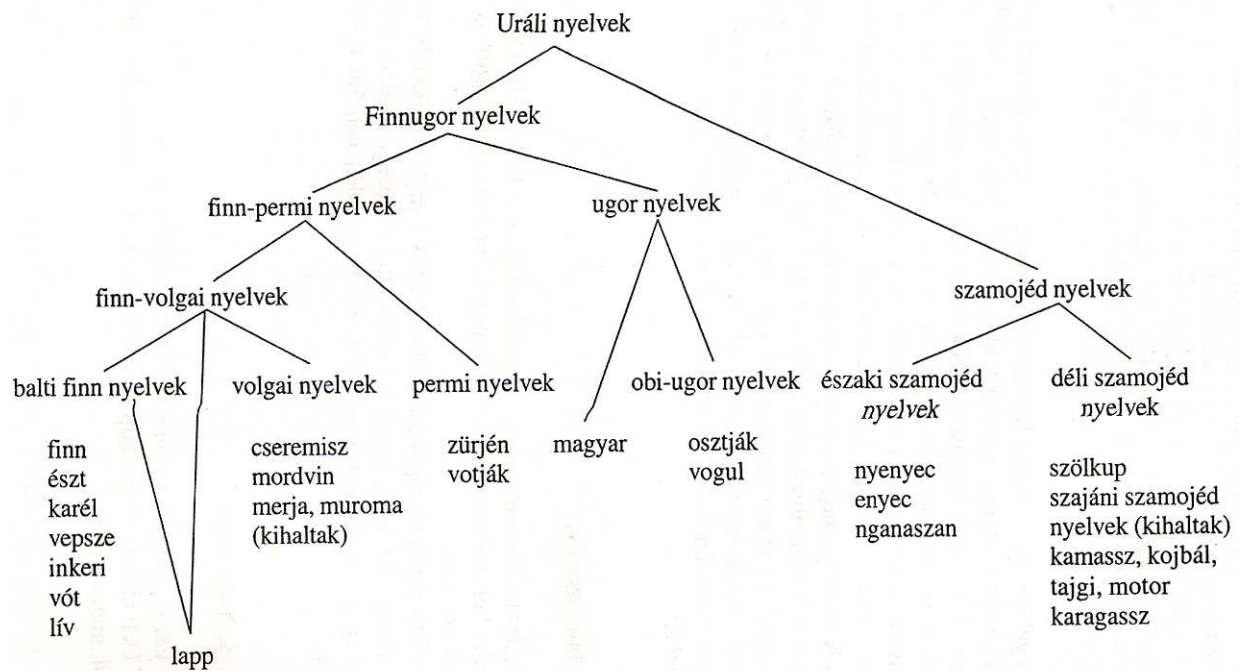
- Délnyugati alcsoport (Málta).

Az uráli nyelvcsalád

Az uráli nyelvcsalád az oroszországi Ural hegységről kapta elnevezését, amely a feltételezések szerint a proto-urali nyelvnek volt az otthona. Ezek a nyelvek igen elterjedtek számítottak Euráziában, de nyomokban felfedezhető még a balti és szláv nyelvekben is. Napjainkban a nyelvek nagy részét Észak-Oroszországban, Szibériában és balti térségben beszélik. Az uráli nyelveket beszélők teljes létszáma ma körülbelül huszonnégy millió körül van.

Az uráli nyelvcsalád finnugor ága azért különösen érdekes számunkra, mert nyelvünk a magyar, ebbe a csoportba tartozik. A két nyelvág (finn és az ugor) együttélése hozzávetőlegesen hatezer éve szűnt meg. Az alapszókinccs megőrizte a közös uráli illetve finnugor nyelv ezer tőszavát, amelyek a beszédben 90%-os arányban fordulnak elő, összetétel vagy képzett alakban.

A magyar nyelv a vándorló magyar törzsek révén került be Európába a IX. század körül. A finnugor csoportba Európa három nemzeti nyelve, a magyar, a finn és az észt tartozik. A két utóbbi szoros rokonságban áll egymással. Az észt nyelv 1991-ben a szovjetunió szétesése után vált Észtország hivatalos nyelvévé. A II. világháborút követő határmódosítások következtében Magyarországon kívül a magyar nyelvet jelentős számú kisebbség beszélni Erdélyben, Ukrajnában, Ausztriában, a Vajdaságban és Szlovákiában is. A manysi, hanti és mari nyelveket Észak-Oroszországban és Északnyugat - Szibéria területein jelenik meg. A szamojéd csoporthoz tartozó nyelveket mintegy harmincezer fős szibériai népcsoport beszéli és ezek még távolabbi rokonságban állnak a finnugor nyelvekkel.

10

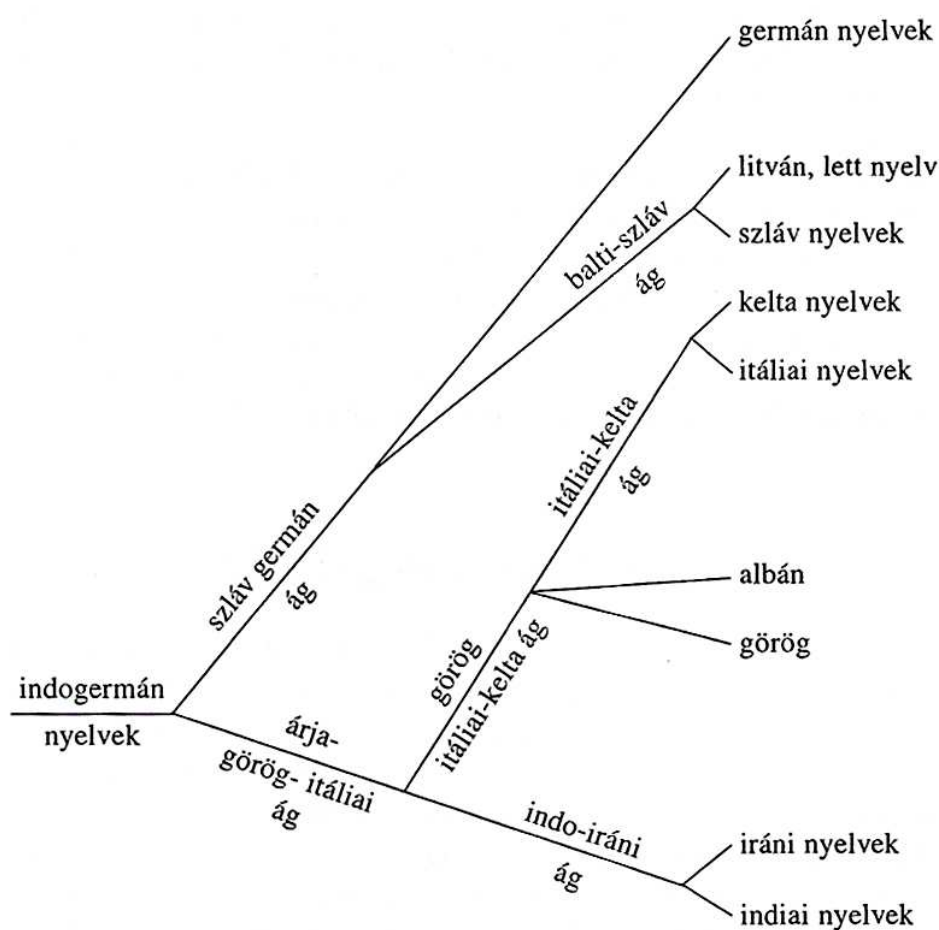
A magyar nyelvet ért hatások napjainkig:

- Ugorkori együttélés: körülbelül száz közös szó használata és keletkezése, pl. át, fű, jó.
- Török népek hatása (honfoglalás előtti) pl. birka, ökör, tó.
- Szláv hatások: barack, kacska, bárány.
- Latin nyelv hatása: a kereszténység felvétele után: pl. angyal, templom, iskola.
- Olasz hatás: olasz eredetű jövevényszavak pl. pálya, piac.
- Német hatás: a XVIII. századtól, pl. rúzs, sofőr, millió.
- Angol hatás: a XIX. századtól. pl. futball, meccs.
- Amerikai hatás: sok magyar szót kiszorított, pl. shop, manager.

¹⁰ Forrás: A világ nyelvei és nyelvcsaládjai, 26. oldal.

Az indoeurópai nyelvcsalád

Az indoeurópai nyelvcsaládot egy brit gyarmati bíró Sir William Jones fedezte fel a XVIII. század végén, amikor Indiában először találkozott a szanszkrit nyelvvel. A felfedezés után nem sokkal a balti és szláv nyelveket is a családhoz sorolták. Érdekes, de már jóval Jones előtt is fogalakoztak az indoeurópai nyelv eredetével, többek között egy magyar tudós, Vályi István is. Sajnos az ő kutatásai nem kerültek olyan széles körben a nyilvánosság elé, mint Jonesé. Az indoeurópai nyelvcsaládot indogermán nyelvcsaládnak is szokták nevezni.

11

¹¹ Forrás: A világ nyelvei és nyelvcsaládjai, 81. oldal.

E nyelvcsalád népei illetőleg nyelvei elterjedésének két szélső területe, India és Európa alapján kapta nevét. E kiterjedt nyelvcsalád jóval nagyobb területen honos az eredeti határaihoz képest, hiszen Európán kívül vagy túl az amerikai földrészen Dél-Afrikában, Ausztráliában, és a Csendes-óceáni szigetvilágban anyanyelvként beszélnek.

A volt gyarmatokon és sok afrikai országban, Indiában stb. második nyelvként beszélnek. Az indoeurópai nyelvcsalád kiterjedt ágát képezik az indo-iráni nyelvek. Az ide tartozó nyelveket sok tíz millióan beszélnek Iránban, Afganisztánban, Pakisztánban, de ez a térség nem témája dolgozatomnak. A nyelvcsalád nyelveinek száma 146, beszélőik megközelítik a 3,5 milliárdot.

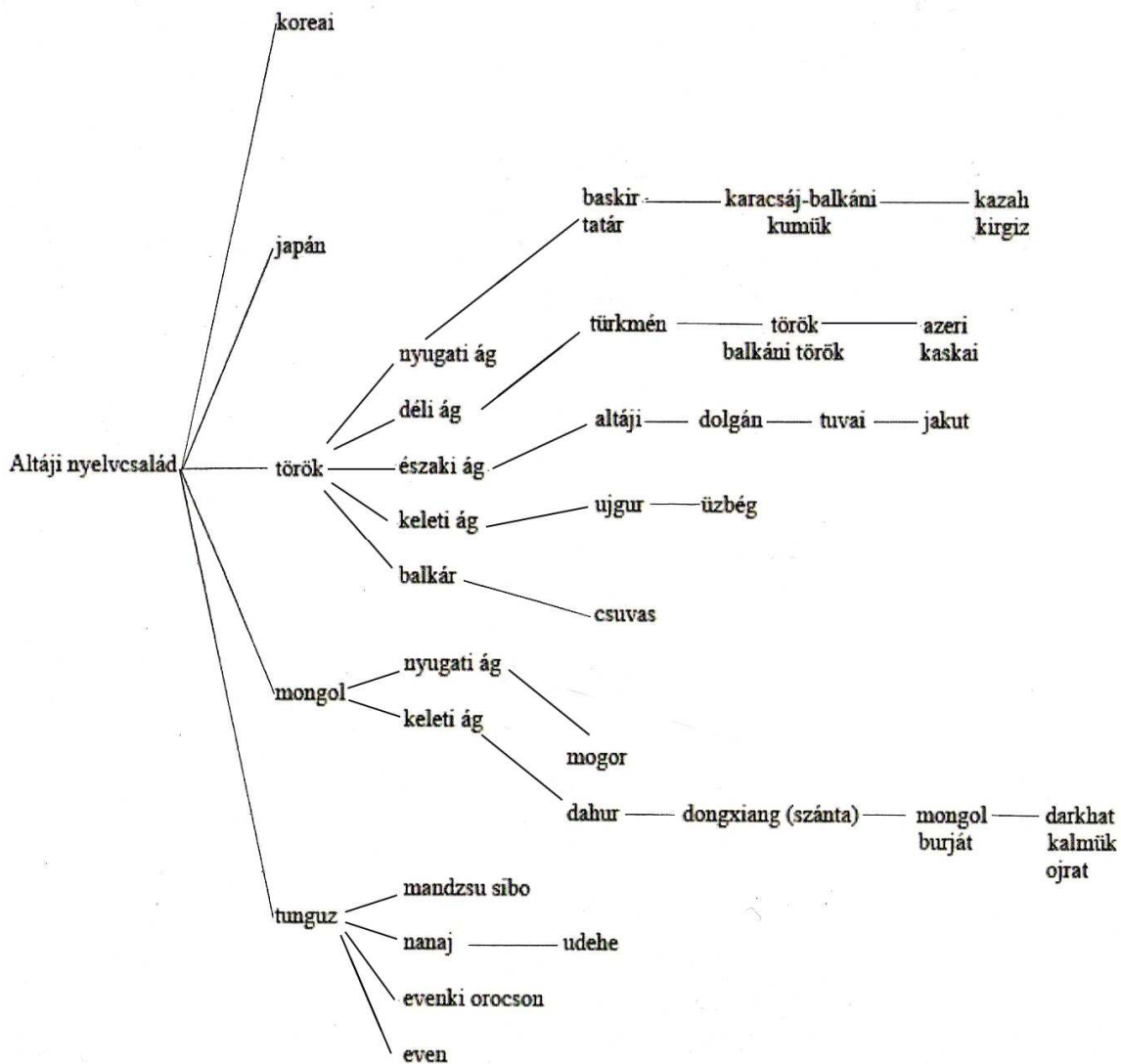
Egyéb nyelvcsaládok

Az altáji és sémi-hámi nyelvcsalád részletesebb ismertetését nem tartottam szükségesnek, mert az európai uniós országok közül csak a bolgár és a máltai nyelv tartozik ide.

Az altáji nyelvcsalád: Eurázsia altáji nyelveit hagyományosan nomád népcsoportok beszélnek nagy számban. Törökországtól Északkelet - Szibériáig.

Családneve valószínűleg a közép-ázsiai Altáj- hegységtől származik.

Látszólag ez a nyelvcsalád nem kapcsolódik szorosan az Európai Unió nyelvcsaládjaihoz, de a bolgár nyelv nemcsak az indoeurópai nyelvcsalád, szláv ágának, déli alcsoportjának a tagja, hanem az altáji nyelvek (bolgár-török) csuvas ágához is kapcsolódik.

12

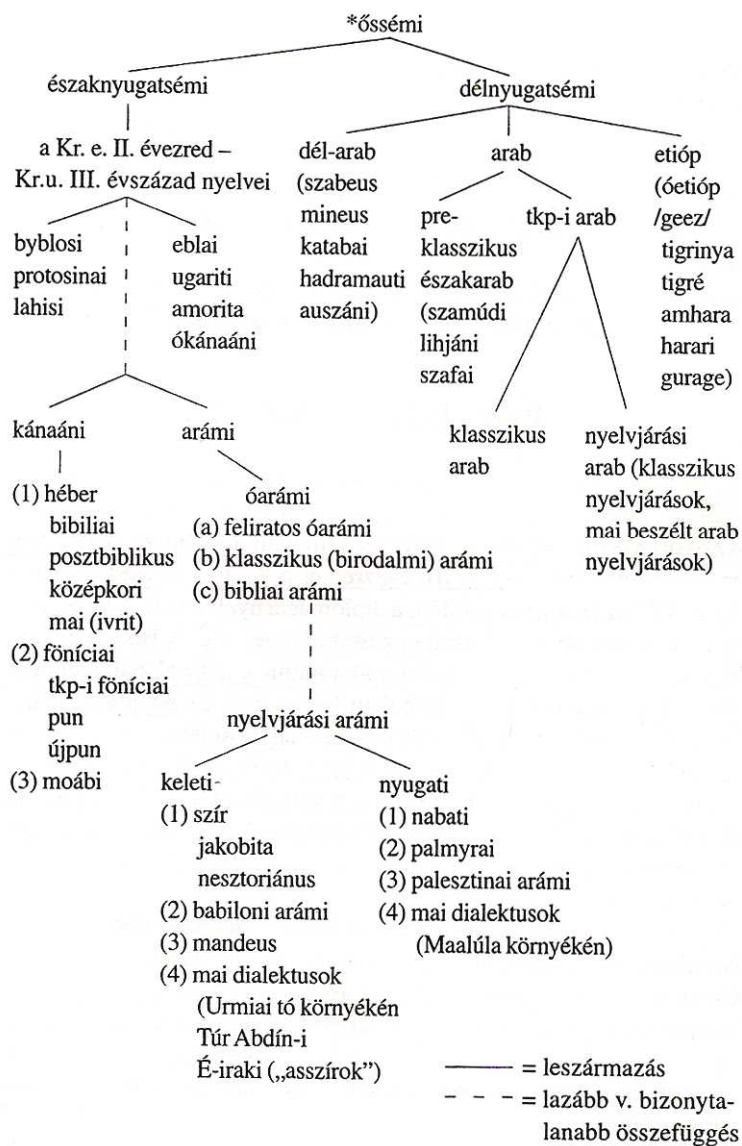
A sémi-hámi afroázsiai nyelvcsalád: Az Európai Unió országai közül ehhez, a nyelvcsaládhoz tartozik Málta, amelynek részletesebb bemutatása Az Európai Unió nyelvi térképe II. című dolgozatban lesz olvasható.

Tájékoztató képpen, itt látható a sémi nyelvek felosztásáról készült családfa.

¹² Forrás: A nyelvek világtalasa – A világ nyelveinek eredete és fejlődése, 46-47. oldal alapján saját készítésű ábra.

Sémi ág

A sémi nyelvek felosztása

13

¹³ Forrás: A világ nyelvei és nyelvcsaládjai, 141. oldal.

4. Az Európai Unió 14 országának jelentősebb nyelvei

Itt élve Európában a lakosság többsége tisztában van a szomszédos országokon belül használt nyelvekkel, de a hivatalos adatokon túl illetve azon túl, ami a köztudatban létezik, sokkal gazdagabb és árnyaltabb a kép.

Sok történelmi esemény is befolyásolta a nyelvek alakulását. A múlt század viharos történelmi változásai, sok esetben átírták Európa térképét. Ennek egyik legnagyobb vesztese Magyarország Trianon révén, amikor is országunk nemcsak területének 1/3-át veszítette el, hanem lakosságának száma is közel tíz millióval csökkent.

A Magyarbirodalom területe és népessége a trianoni béke előtt

Év	Terület km ²	Jelenlévő népesség	Népsűrűség egy km ² -re	Átlagos éventekénti tényleges szaporodás	
				évtized	%
1869	} 325.411	15,509.455	47·7	—	—
1880		15,739.259	48·4	1869-1880	0·13
1890		17,463.791	53·7	1880-1890	1·10
1900		19,254.559	59·2	1890-1900	1·03
1910		20,886.487	64·2	1900-1910	0·85

A mai Magyarország területe és népessége a trianoni béke után

Év	Terület km ²	Jelenlévő népesség	Népsűrűség egy km ² -re	Átlagos éventekénti tényleges szaporodás	
				évtized	%
1910	} 93.078	7,615.117	81·8	—	—
1920		7,990.202	85·8	1910-1920	0·49
1930		8,688.319	93·4	1920-1930	0·87

14

Ez a történelmi esemény a nyelvi határokat is drasztikusan átalakította. Ezek a folyamatok a mai napig fellelhetőek például a Görög - Török (Ciprus) illetve a Szerb - Macedón ellentétek formájában.

Az Európai Unió által biztosított szabad utazási, munkavállalási és egyéb lehetőségek hatására bizonyos országokban jelentősen megnőtt az idegen nyelvűek száma.

¹⁴ Révai Kis Lexikona, 631. oldal.

4.1 A 14 európai uniós ország nyelvének bemutatása

A következőkben az általam kidolgozott tizennégy uniós országnak, mutatom be a legjelentősebb nyelvi populációját és érdekesebb jellemzőit.

Ausztria:

Államnyelve a német. Az országban előforduló beszélt nyelvek száma a németen kívül három: a magyar, a horvát és a szlovén. A magyar lakosság száma Burgenlandban húszezer körüli, ezenkívül még körülbelül hetvenezer bevándorolt ember él Bécsben és más városokban.

Csatlakozása az Európai Unióhoz 1995. január 1.

Belgium:

Hivatalos nyelvei a francia, holland és a német. Az ország etnikailag és nyelvileg nagyon megosztott. A holland nyelv beszédváltozata a flamand, a francia nyelv pedig a vallon.

A Magyar bevándorlók száma tízezer körül van.

Csatlakozása az Európai Unióhoz 1957. március 25.

Bulgária:

Az ország államnyelve a bolgár, nyolc millióan beszélik. Ebből 10%-át a kétnyelvű oszmán - török kisebbség. Ezen felül még közel tíz kisebbségi nyelv van az országban. A lakosság közel 10%-a a törököt, és kb. 3,0%-a pedig a cigányt vallja anyanyelvének. Ezen felül Bulgária régi történelméből megemlíthető, hogy a volgai bolgárok közösségéből váltak ki a dunai bolgárok. A volgai bolgárok nyelvéről csak arab betűkkel írt sírfeliratok maradtak fenn. A dunai bolgár sem írott nyelv már, de a görög és más szórványokban, nevek és közsavak megőrződtek a VIII-X. századból. Csatlakozása az Európai Unióhoz 2007. január 1.

Ciprus:

Államnyelve a görög és a török, a jelenleg megosztott területeknek megfelelően. Az angol a volt brit uralom óta általánosan elterjedt nyelv. A cipruson élő mükénéi görögök már krisztus előtt a XI. századtól átvették az egyik cipro-minoszi írást, létrehozva a ciprióta szótagkészletet. Cipruson jelentős föníciai jelenlét figyelhető meg, a kr. utáni IX. századtól. Csatlakozása az Európai Unióhoz 2004. május 1.

Csehország:

Államnyelve a cseh, tíz millióan beszélik. A szlovákokkal való kölcsönös érthetőség szinte majdnem teljes, mert a két nyelv csak csekély mértékben különbözött egymástól a honfoglalás előtt. A Magyarok száma Csehországban tizenötezer körül van.

Csatlakozása az Európai Unióhoz 2004. május 1.

Dánia:

Államnyelve a dán, 5,5 millióan beszélik, de hivatalos nyelv még Grönlandon az inuit (Eszkimo) és färöeri, amelyeket a Färöer-szigeteken beszélnek. Bár nem a Skandináv-félszigeten helyezkedik el, kulturális és történelmi öröksége miatt mégis a skandináv országok közé sorolják. Csatlakozása az Európai Unióhoz 1973. január 1.

Észtország:

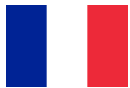
Államnyelve az észt, 1.100.000. ember beszéli hazájában. Nagyon magas még a volt Szovjetunióból betelepült szláv nyelveket beszélők aránya is, ebből a lakosság 35%-a orosz anyanyelvű. Ezenkívül ukrán és fehérorosz nyelvi kisebbség is megtalálható. Az észt nyelv az uráli nyelvcsalád finnugor ágába tartozik, a finnel közeli rokon nyelv, olyannyira, hogy beszélőik kölcsönösen megértik egymást, bár nem minden szavuk jelentése egyezik meg. Csatlakozása az Európai Unióhoz 2004. május 1.

Finnország:

A Finn Köztársaság hivatalos nyelve a finn és a svéd. A svédek főleg a nyugati területeken és a városokban élnek. Az országban északon számottevő lapp közösség is megtalálható, Ők a számik, akik jelenleg kevesebb, mint hétezer lelket számlálnak, - akárcsak a finnek - finnugor nyelvet (lappnyelvet) beszélnek. Nagyjából 0,5%-os orosz népesség is él Finnországban. A finn elnevezés a XVII-XVIII. század óta használják kizárólag a finnekre, előtte a lappokra is vonatkozott. A finn szó és eredete még nem tisztázott. Csatlakozása az Európai Unióhoz 1995. január 1.

Franciaország:

A francia nyelv a XVIII-XIX. században Nyugat-Európában, a kulturális, tudományos és diplomácia világnyelve volt, amit a II. világháború után az angol nyelv vett át, de a francia nyelv még mindig a műveltség egyik hordozója. Összességében mintegy százharminc millió ember tud franciául. A volt francia gyarmatokon még ma is az első vagy második hivatalos nyelvként használják.

Államnyelv a francia (ötvenkét millióan beszélnek). Egyéb beszélt nyelvek még: breton, baszk, német (nyelvjárás), flamand, katalán, spanyol, provanszál, korzikai. A magyarok száma negyvenezer, ezen kívül nagyszámú algériai és más arab él itt, ami tovább színesíti a nyelvi palettát. Néhány, a bevándorlók által beszélt nyelv szintén elterjedt, különösen a nagyvárosokban: a portugál, a maghreb arab, berber nyelvek, dél - saharai nyelvek, a török, a kínai a vietnami és a khmer a leggyakoribbak.

Csatlakozása az Európai Unióhoz 1957. március 25.

Görögország:

A görög nyelv a görög ág egyetlen tagja, de akár három külön nyelvnek is felfogható. kilenc millióan beszélnek. A nyelv első időszaka a klasszikus ógörög kor kezdetektől a hellenisztikus korig (kr.e. IV. század második feléig tart). A második szakasz a posztklasszikus kor, a XV. század végéig tart (amelyben a bizánci időszak a közép görög kor

is benne van). A harmadik nagy csoport az újjörög kor, mely a XVI. századtól napjainkig tart. Mindhárom fejlődési korszak nyelvének görög a neve, de különösen az első és az utolsó különböző nyelvet takar. Az ógörög szöveget a mai görögök nehezen vagy egyáltalán nem értik. Az ógörög korszakban sem volt egységes a nyelv, a nyelvjárások eléggé eltértek egymástól. E nyelvjárások a következők: dór, aiol, ion-attikai, arkado-ciprusi.

A posztklasszikus korban alakult ki attikai alapon más nyelvjárásokkal kiegészülve az un. koiné (közös nyelv). Ez lett a köz és irodalmi nyelve a Nagy Sándor utáni birodalomnak, illetve világnyelve a később kifejlődő latin irodalmi és köznyelv mellett a mediterrán világnak. Az újjörögben sokáig a neoklasszikus irodalmi nyelv a katarévúsz (megtisztított nyelv) volt használatban, amely a népnyelvtől teljesen eltávolodott. Az előbeszédhez közeli un. dhimotiki (népi) nyelvjárást csak 1976-ban szentesítették, mint egyedüli állami, közigazgatási, oktatási nyelvet. A két stílus még ma is keveredik és gazdagodik. Államnyelve a görög, de beszélnek még az angolt és a franciát is. A mai görög nyelvjárások, mind a koinéből erednek, csupán a tszakon utal vissza az egyik ókori dór nyelvjárásra. Csatlakozása az Európai Unióhoz 1981. január 1.

Hollandia:

Államnyelve a holland. Beszélőinek száma Hollandiában 13,5 millió fő. A németalföldi holland a korai középkori frank nyelvjárásból alakult ki, a legnagyobb nemzetiség a fríz, amelynek nyelvi akadémiaja is működik. Hollandiában kilencezer magyar él. Csatlakozása az Európai Unióhoz 1957. március 25.

Írország:

Hivatalos nyelve az ír és az angol, de a közigazgatásban az angol használata jóval gyakoribb. Az ország közel négy millió lakosa közül, mintegy háromezrezer tudja az ír nyelvet, közülük is csak harminc - ötvenezre használja állandóan, Írország nyugati térségében és a tengerparti falvakban. Csatlakozása az Európai Unióhoz 1973. január 1.

Lengyelország:

Államnyelve a lengyel. Lengyelországban harminchét millióan, az egész világon negyvenhárom millióan beszélik. Az ország északi tengerparti részén Danszk városától nyugatra hozzávetőlegesen kétszázezer ember beszéli a kasub nyelvjárást. A kasub nyelvjárás igen jelentős, még önálló irodalma is van. Fontosabb kisebbségek: német 1%, ukrán és ruszin 1%, fehérorosz 0,5%, egyéb: tatárok, csehek, litvánok, örmények, romák. Csatlakozása az Európai Unióhoz 2004. május 1.

Lettország:

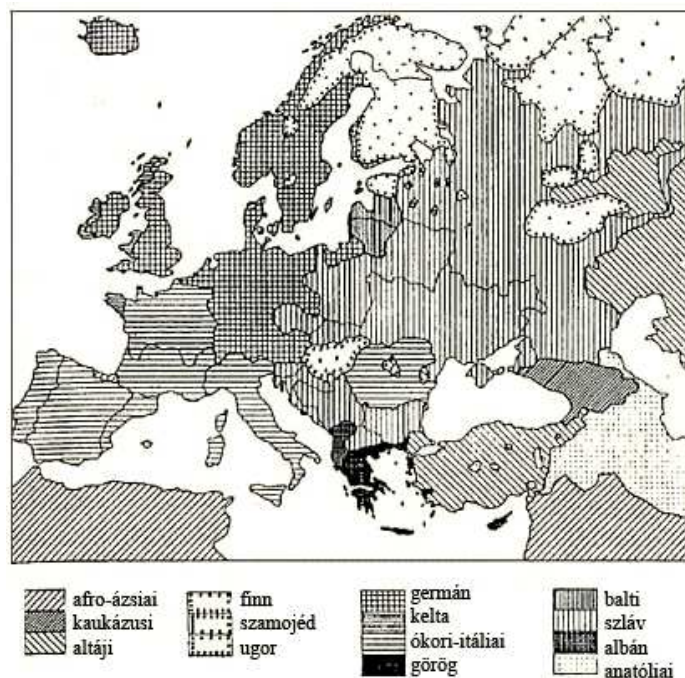
Államnyelve a lett, majdnem két millióan beszélik. A lakosság 1/3-a orosz nyelven beszél (mivel a népesség 1/3-a orosz), kevés liv és jiddis nyelvű kisebbség él az országban. Több nyelvjárás körül a latgal a legjelentősebb, közel 1/2 millióan beszélik. Az ország nyugati részén külön nyelvnek tartják, tudományos intézete is van. A Lett nyelv első emlékei a XVI. századból valók, de a német majd orosz uralom miatt az irodalom fejlődését sok nehézség gátolta. Csatlakozása az Európai Unióhoz 2004. május 1.

5. Az Európai Unió nyelvi térképe

5.1 Térképábrázolások Európa nyelvi eloszlásáról

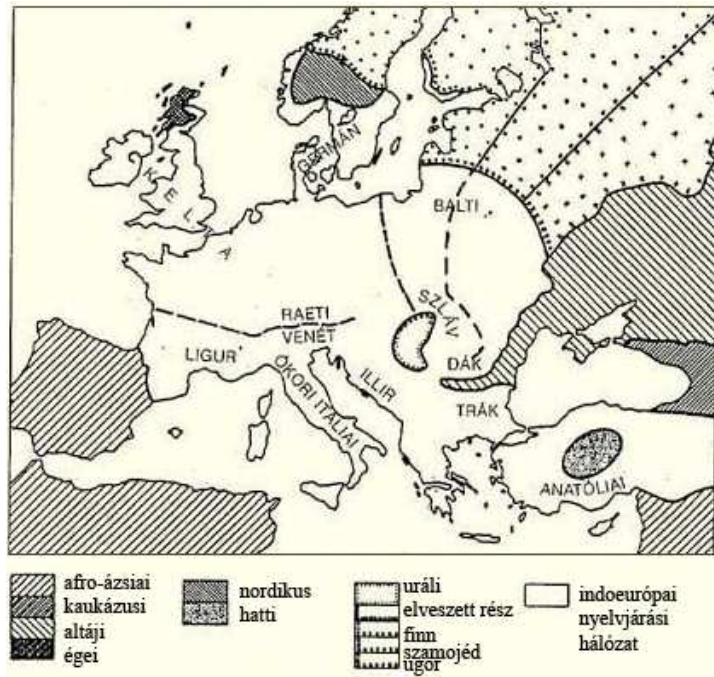
Sok olyan térkép készült már amely, Európa nyelveit dolgozta fel.

Grover S. Krantz az alábbi munkáival új megoldást kínál a történelem előtti nyelv elkülönülések és eloszlások földrajzának a rekonstruálásához. Azt állítja, hogy az európai nyelvek története minden lényeg szempontból rekonstruálható.

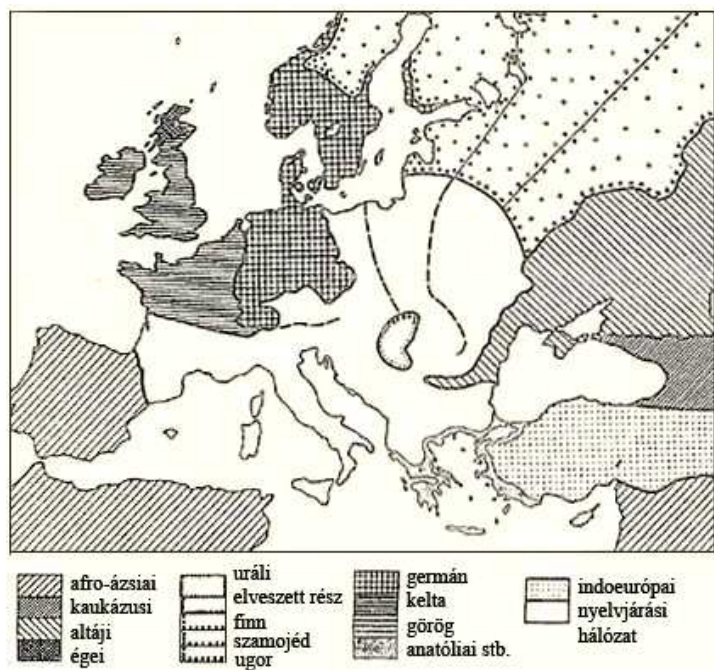

4. ábra¹⁵

¹⁵ Grover S. Krantz: Az európai nyelvek földrajzi kialakulása. Első fejezet, internetes jegyzet.

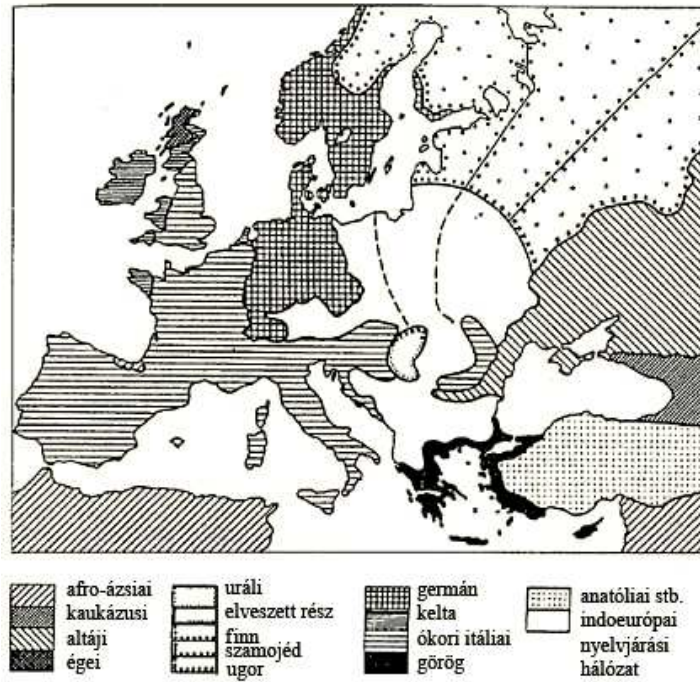
5. ábra¹⁶

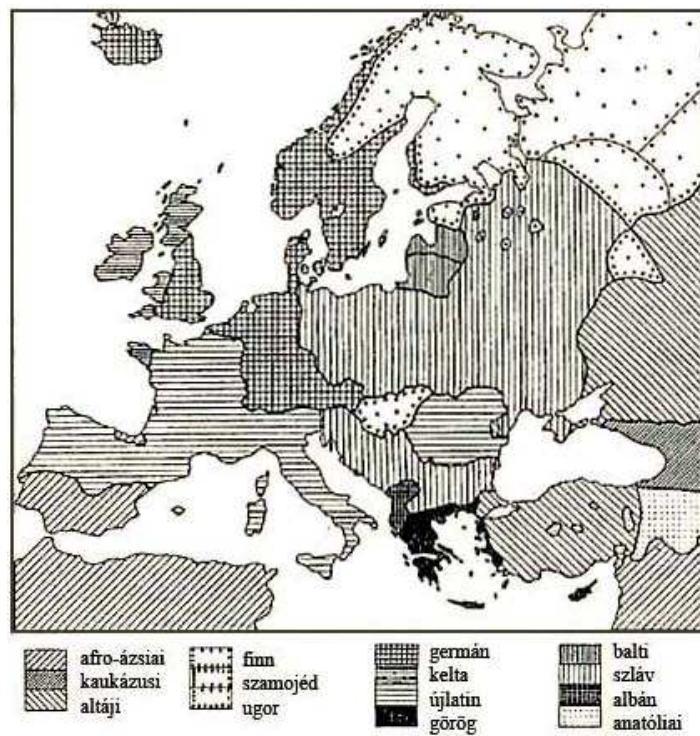
6. ábra¹⁷

¹⁶ Grover S. Krantz: Az európai nyelvek földrajzi kialakulása. Harmadik fejezet, internetes jegyzet.

¹⁷ Grover S. Krantz: Az európai nyelvek földrajzi kialakulása. Ötödik fejezet, internetes jegyzet.

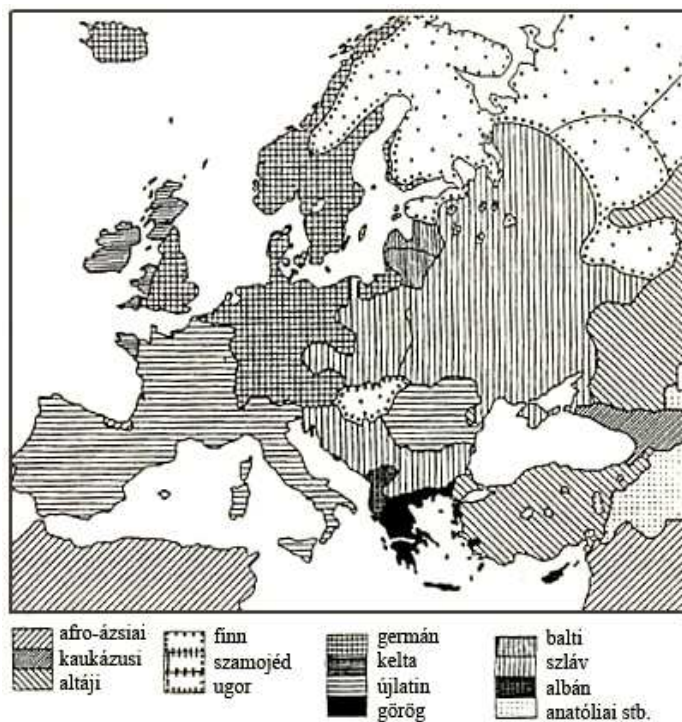
7. ábra¹⁸

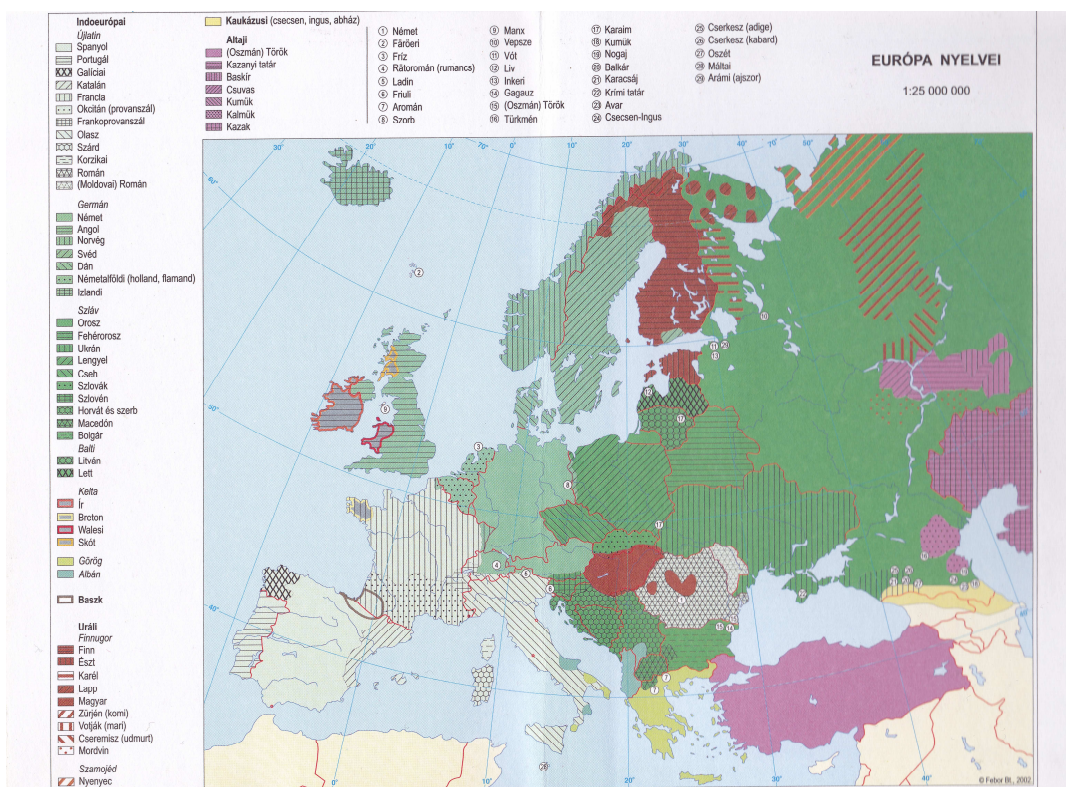
8. ábra¹⁹

¹⁸ Grover S. Krantz: Az európai nyelvek földrajzi kialakulása. Hatodik fejezet, internetes jegyzet.

¹⁹ Grover S. Krantz: Az európai nyelvek földrajzi kialakulása. Hetedik fejezet, internetes jegyzet.

9. ábra²⁰

10. ábra²¹

²⁰ Grover S. Krantz: Az európai nyelvek földrajzi kialakulása. Nyolcadik fejezet, internetes jegyzet.

²¹ Fodor István: A világ nyelvei és nyelvsaládjai. Hátsó borító áttekintő térképe.

5.2 A térképkészítés lépései

5.2.1 Tervezés

A térkép tervezésénél elsősorban a közös gondolatok, kérdések összehangolása volt a cél. Milyen vetületben készítenénk el, melyik a legmegfelelőbb arra a célra, hogy optimálisan ábrázoljuk az országokat, melyik vetületnél tudjuk leginkább kiküszöbölni a torzulásokat? Milyen méretarányában szeretnénk elkészíteni a térképet? Kiknek szól, ki a célközönség? Milyen legyen a jelkulcs, hogy tudnánk egy olyan jelmagyarázatot létrehozni, ami mindenki számára könnyen érthető? Milyen ábrázolási módszereket szeretnénk felhasználni? Csak ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása után lehet neki látni a térkép programmal való elkészítéséhez.

Az Európai Unió nyelvi térképe egy tematikus térkép.²² Megrajzolása előtt mérlegeltünk, hogy az általánosan tanult tematikus ábrázolási módszerek közül melyiket szeretnénk és tudjuk a térképünkön alkalmazni. A hét módszer közül (jelmódszer, pontmódszer, felületi módszer, kartogram módszer, kartodiagram módszer, izovonal módszer, mozgásvonalak módszere) a felületi ábrázolást választottuk.

A következőkben a felületi módszerrel szeretnénk részletesebben foglalkozni, mert ez kapcsolódik szorosabban az általánosan készített térkép tematikus sémájához.

Felületi módszer: A felületi módszer a kétdimenziójú, síkszerű objektumok és a felületi kiterjedésű jelenségek ábrázolására, egymástól való elkülönítésére nyújt egyszerű és szemléletes lehetőséget. Ellentétben a jelmódszerrel, amely pontszerű objektumokat ábrázol. A felületi módszer mindig minőséget ábrázol felületre vonatkoztatva. A különböző minőségű felületek (térképi területek) elkülönítése pontosan és vázlatosan történhet.

²² A tematikus térkép természeti és társadalmi jelenségeket és folyamatokat, azok minőségi és mennyiségi jellemzőit, szerkezetét, funkcióját mutatja be sajátos ábrázolási módszerek segítségével. A tematikus térképen az ábrázolt téma szemléletes bemutatása az elsődleges szerkesztési kívánalom. A viszonylag egységes általános térképekkel szemben a tematikus térképet az ábrázolási lehetősége, sokfélesége jellemzi.

Van abszolút ábrázolás (ha egy terület valamilyen konkrét jelenséggel vagy valamiféle határozott állandóval a szomszédos területektől elhatárolható, akkor abszolút földrajzi ábrázolás lehetséges) és relatív területábrázolás (ezt akkor alkalmazzák, ha egy objektum vagy egy jelenség az adott területen belül megkülönböztethető koncentrációban lép fel. Ebben az esetben a részterületek egymáshoz való viszonya relatív (Pl. kontinensek csapadékeloszlása). Ha a síkszerű, kétdimenziós objektumok és jelenségek nem rendelkeznek a pontos körülhatárolhatóság kritériumával, hanem egymásba illetve egymásra átfolynak, akkor vázlatos területábrázolást alkalmazunk (Pl. mocsárvidékek vagy halfogó területek).

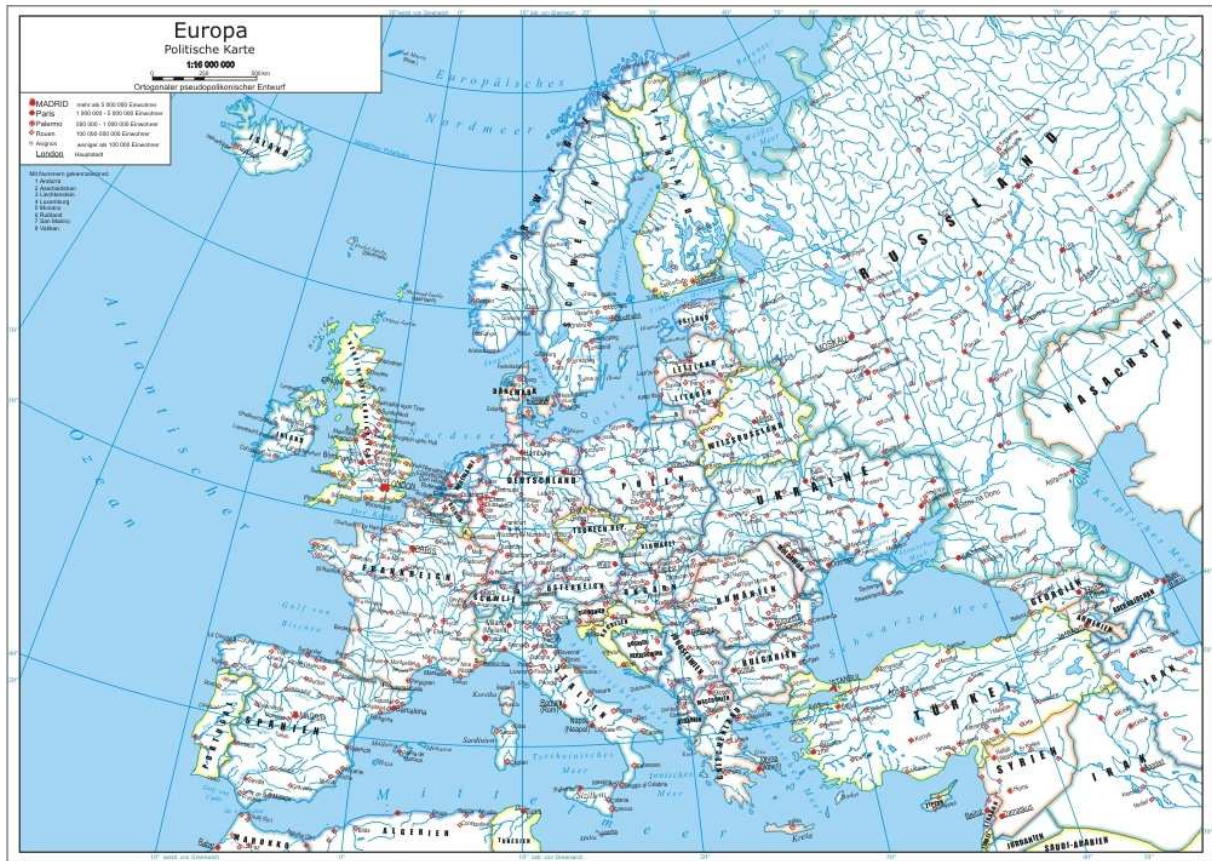
A különböző jellegű területek kartográfiai szemléltetésére mi legtöbb esetben a körülhatárolás vonalkázással vagy felületszínezéssel és a körülhatárolás számozással típusú területábrázolásokat használtuk.

5.2.2 Forrás térképek

Térképünk megtervezésénél két fajta alaptérképet használtunk fel, egy olyat, amely a vetületei háttérrel biztosította az elkészítendő térképünkhöz, a másik a nyelvi háttérrel alapozta meg.

Vetületi szempontból a Györffy-féle optimális torzulású vetület az Európai Unió területére térképet alkalmaztuk. Nyelvi vonatkozásban, pedig a Contact Linguistics című könyv térképmellékleteit. Úgy ítéltük meg, hogy ezek a térképmellékletek, pontos és elegendő anyagot biztosítanak a térképünk elkészítéséhez. Ezredfordulós népszámlálási adatok alapján készült, a nyelveket jól elkülönítve ábrázolja rézionként.

Vetületi forrás

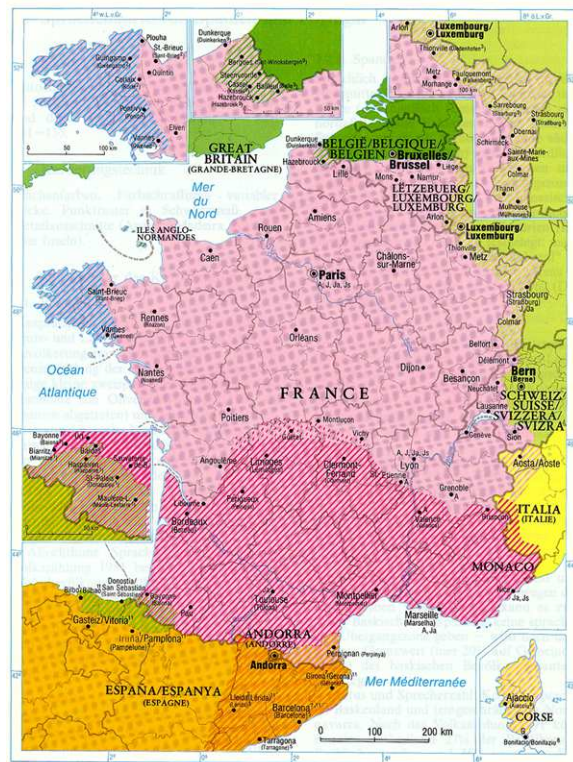
F. Sprachkarte von Italien und Malta

2021

D. Sprachkarte von Frankreich

2011

Nyelvi forrás

5.2.3 Georeferálás

A térinformatikai feldolgozást a JPEG formátumú ország térképek georeferálásával²³ kezdtem, a Global Mapper nevű programmal. Az Európa alaptérképem vetülete, a Györffy János féle optimális torzulású vetület az Európai Unió területére. Úgy ítéltük meg, hogy ez a legelőnyösebb torzulású vetület, amit felhasználhatunk a térképünkhöz. A könnyű áttekinthetőség kedvéért választottuk a Györffy János által megszerkesztett ortogonális pszeudopolikónikus vetületet. A térkép úgy ábrázolja az Európai Unió területét, hogy az országok együttes ábrázolásánál a kontinens uniós tagállamai nem torzítják más országok hátrányára a valós viszonyokat, így jól összehasonlíthatók egymással. Itt látható az alaptérkép, amivel a későbbiekben dolgozni fogok, és amire a továbbiakban rákerülnek a georeferált JPEG képek.

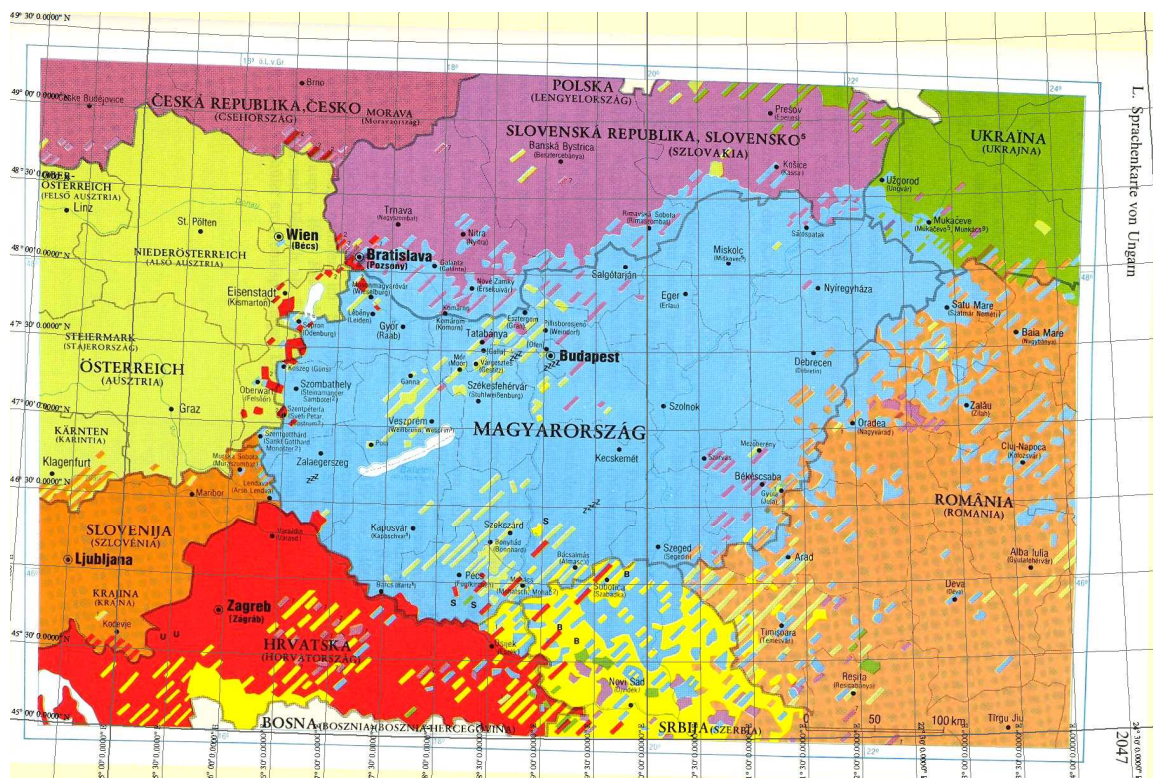

²³ Raszteres vagy vektoros térkép (térképszerű ábrázolás) helyi (relatív) koordinátapárjainak kiegészítése földrajzi vagy vetületi koordinátapárokkal. A georeferált térkép (térképszerű ábrázolás) a valós földi tér modelljeként kezelhető, ezáltal könnyen illeszthető GIS (térinformatikai) rendszerekhez.

Következő lépésként megállapítottam a JPEG formátumú képeim vetületét. A fokhálózat alapján megállapítható, hogy területtartó kúpvetületről beszélünk. Az országtérképeket megnyitottam a Global Mapperben, a program felajánlta a georeferálás lehetőségét (Open your own data files → Manually rectify the image).

Ezt követően alappontokat helyeztem el az általam készítendő tizennégy darab térképen, amelyeket a Google Earth segítségével egyeztettem össze. A térképi adatokhoz most már valós koordináták tartoznak. Országonként általában 4-6 alappontot helyeztem el. Ez az országok területétől függően változott.

Kiválasztottam a vetületet, és beállítottam a paramétereket, ezek után a program automatikusan rátette a térképekre az új fokhálózatot, ami egybeesett az alaptérképével. Végül a georeferált térképeket elmentettem a megfelelő vetületben (Tools → Configure → projection).

Az Albers féle területtartó valós kúpvetületet választottam a felajánlott lehetőségek közül. Az alaptérképem középmeridiánja a 20. hosszúsági foknál volt ezért a Central Meridian-t 20°-ra állítottam az Albers féle vetületnél is. Ezután a Global Mapper rárajzolta az így már alaptérképpel egybeeső fokhálózatot a térképre. Pontos illeszkedés esetén, nem volt más dolgom, mint elmenteni a megfelelő vetületben (Tools → Configure → Select Projection), ha

nem volt megfelelő a vonalak illeszkedése, akkor újabb alappontokat tettem be és ismét egyeztettem a koordinátákat. Addig isméttem ezt a lépést, amíg a végén teljesen illeszkedtek a fokhálózatok egymáson. Végül a térképeknél a Polyconic vetületet választottam, mert az Európai Unió alaptérképünk egy ortogonális pszeudopolikónikus vetület. Átállítottam a középmeridiánt 10°-ra, a középszélességet pedig 50°-ra. A későbbi munkámhoz is kép formátumú térképre lesz szükségem, ezért raszteres képként exportáltam.

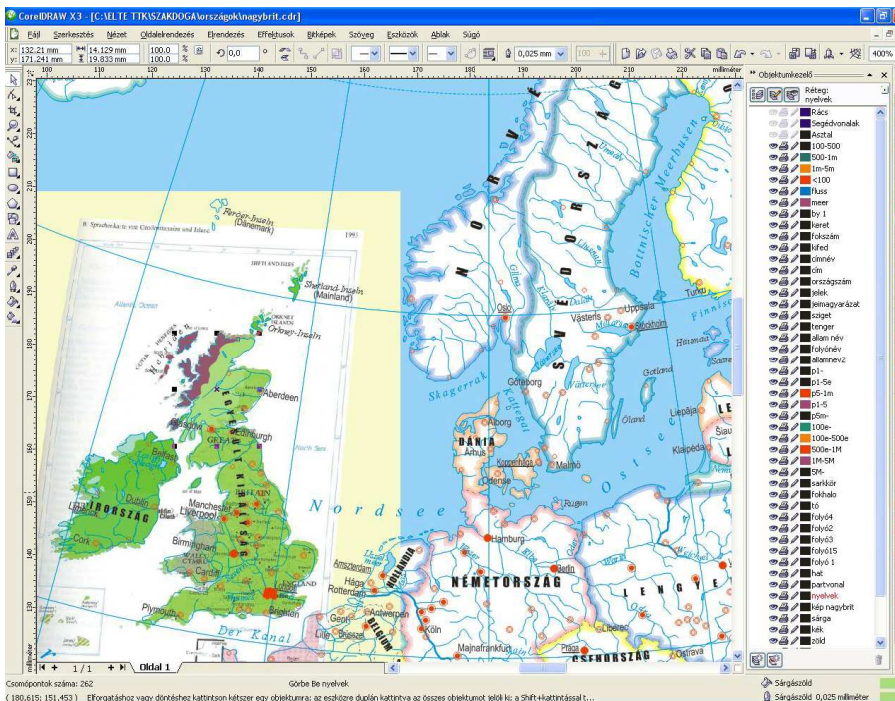
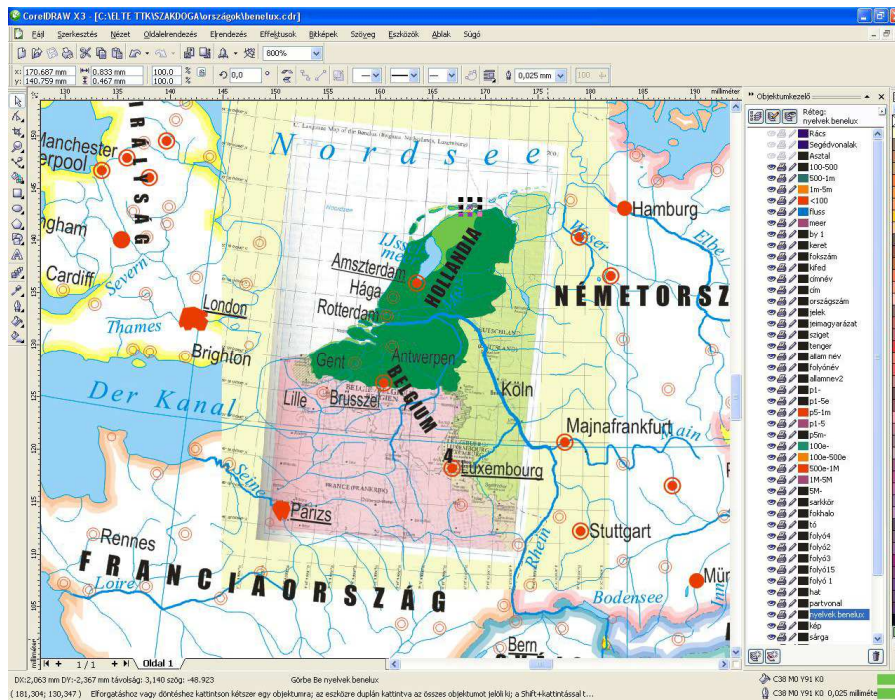
5.2.4 Számítógépes térképszerkesztés

A továbbiakban a munkámat a CoreIDRAW nevű programmal folytattam, ahová egyenként beillesztettem a már új fokhálózattal ellátott képeket az Európa alaptérképemre.

Az Európa térképen eredetileg német nyelven voltak megjelenítve az országneveket, városneveket és a folyóneveket, mind át kellett írni magyarra, és a témához alkalmazkodva, sok országnál csökkentettem a térképi tartalmat. Erre azért volt szükség, mert a méretarány és a térképi tartalom nem engedte meg a sűrűbb városhálózat és folyóhálózat megjelenítését. Így a végeredmény egy könnyebben átlátható térkép, amely a nyelvek megjelenítését helyezte előtérbe. A tartalom kellő részletességű bemutatásához nagy kiterjedésű térkép szükséges, ezért a papírméretnél az A2-es méretet választottuk. A papírméret kiválasztása után a méretarány megválasztása következett. Az általunk felhasznált források különböző méretarányúak voltak, és sok aprólékos részletre kellett figyelniük, ezért nehéz volt a döntés a méretarányról. Sokáig nem tudtunk egyértelműen dönteni, de végül Az Európai Unió nyelvi térképét 1:12 000 000-ós méretarányban készítettük el.

A városok szempontjából én és szaktársam is ragaszkodott ahhoz a megjelenítéshez, hogy csak a legnagyobb illetve legtöbb lélekszámmal bíró településeket tüntessük fel. Nagyobb országok esetében 5-6 várost, a kisebb országok esetében a tisztább átláthatóság kedvéért 3-4 várost ábrázoltunk a térképen. Többek között ennek tulajdonítható az is, hogy sok ismert település nem került fel a térképre, amelyeknek egyébként megjelenítése indokolt lett volna, de sajnos ezeknek a feltételeknek nem feleltek meg, például Franciaország esetében Orleans, vagy Románia esetében Arad, ami magyar vonatkozását tekintve indokolttá tette volna térképi ábrázolását, de ragaszkodtunk a következetes ábrázoláshoz a térkép megrajzolása folyamán. Ezért sok olyan város nem került fel, ami szívünkhöz közel állt, de ez a későbbiekben nyelvi tartalom rovására ment volna. CoreIDRAW-ban erre az Európa térképre importáltam rá az új fokhálózattal ellátott georeferált képeket. Előtte természetesen külön réteget hoztam létre a nyelveknek és a beimportált kép file-nak is. Mindegyik ország térképét külön-külön

átrajzoltam és átszíneztem a nyelvek elhelyezkedése szerint. Ezt a színezést, még csak hozzávetőlegesen készítettük el külön - külön a meglévő JPG képek alapján, hogy könnyebben tudjunk tájékozódni a rengeteg nyelvcsaládi ág között, és a későbbiekben az összeillesztés folyamán egységesíteni tudjuk a végső színekre, amiket a továbbiakban még részletezni fogok.

Országok színezése CorelDRAW-ban

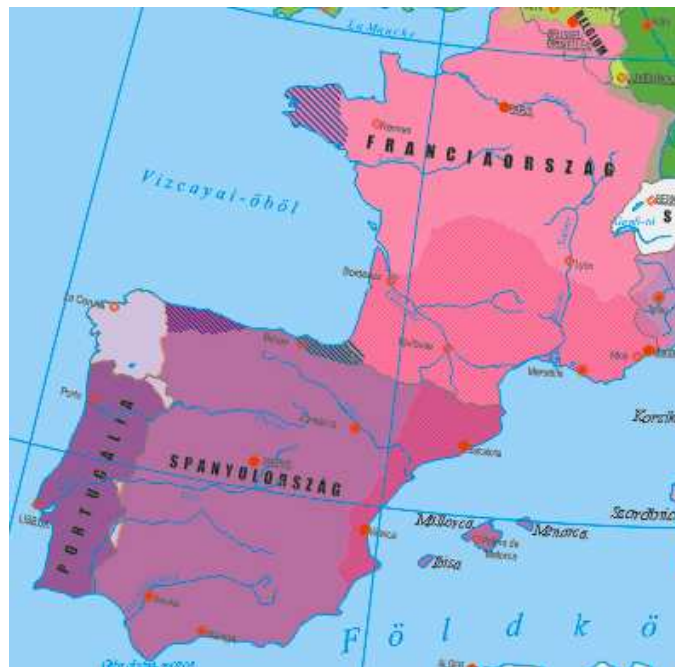
A későbbiekben már csoporttársammal közösen folytattuk a munkát. Az általunk elkészített ország térképeket, egyesíteni kellett egy új rétegen. Egyesével felmásoltuk az új rétegre a már megrajzolt nyelvek elterjedését. A térképünkön új határokat is jelezni kellett. Jugoszlávia felbomlásával Szerbia, Montenegró és Koszovó határait kellett felvinni a térképünkre. Igaz, Koszovót 2008. februárjában függetlennek nyilvánították Szerbiától, de ezt a szerbek nem ismerik el. Oroszország, valamint a világ országainak többsége szintén nem ismeri el önálló államként, Koszovót. Magyarország, és az Európai Unió tagállamainak többsége azonban igen. Térképi ábrázolását a többi országhatártól eltérően szaggatott vonallal jelöltük, tekintettel Koszovó kényes helyzetére.

5.2.5 Jelkulcs és jelmagyarázat

Miután egyesítettük a térképeinket egy új rétegen, a jelkulcsát szerkesztettük meg a térképnek. Fontos volt, hogy az olvasó számára könnyen értelmezhető és jól elkülöníthetőek legyenek a nyelvek. Figyelembe kellett venni a hideg és meleg színek arányát, mert ha valamelyikből többet használok fel, akkor az már nem ad esztétikus képet. A nem vizsgált területeket szürkés - fehér színnel jelöltük. Ügyeltünk arra, hogy a két színárnyalatot jól meglehessen különböztetni egymástól. Azokat a területeket ahol két vagy több nyelv is érintette egymást csíkozással jelöltük. Több féle vastagságú és színű csíkozást használtunk. Ahol egyenlő vastagságúak a csíkok ott körülbelül 50-50%-ra oszlik el a nyelvek aránya a jelölt területen. A vékonyabb illetve vastagabb csíkozás például Anglia vagy Románia esetében azt jelöli, hogy jelen van a nyelv, de az aránya már nem éri el az 50-50%-ot. A csíkozásokban található eltérő színezést, mind a nyelvcsaládokhoz igazítottuk, például Franciaország vagy Spanyolország esetében az alapszín rózsaszínes (ami az újlatin nyelvekre utal), az országokban megjelenő kisebbségi nyelveket ezekhez a színekhez hasonló

árnyalatokkal igyekeztük érzékeltetni. Amint említettem a színek/ nyelvek ábrázolásánál azt a koncepciót követtük, hogy az előforduló nyelveket nyelvcsaládi ágakba soroltuk, például balti, germán, kelta, szláv, ugor, újlatin, illetve egy egyéb kategória is megjelenik a jelmagyarázatban, ahol főleg olyan nyelvek vannak jelen, amelyek nehezen illeszthetők be az általunk állított nyelvcsalád felosztásba, például a görög vagy a máltai.

A színek kiválasztására nagyon sok időt fordítottunk, mivel a térképolvasó számára jól elkülöníthető árnyalatokat kellett létrehozni egyazon színekulcsból, viszonylag kis területen.

A színek többszöri átrajzolását igényelte, hogy sok esetben a digitális formában látható színek nem egyeztek meg a nyomtatásival. Ezért a későbbiekben a Pantone színekulcsról áttértünk a CMYK-ra, így egy szín több árnyalatát is ki tudtuk keverni és ezáltal tisztábban kivehetőek az árnyalatok közötti különbségek a nyelvcsaládokon belül. Sok esetben a nyomtatási képen még ezek után sem volt tisztán elkülöníthető több színárnyalat. Ilyen esetekben újabb átrajzolási munkák következtek addig, amíg nem sikerült a legmegfelelőbb színárnyalatot kiválasztani.

A színek ábrázolása a forrástérkép szerint

A színek ábrázolása nyelvcsaládi ágak szerint

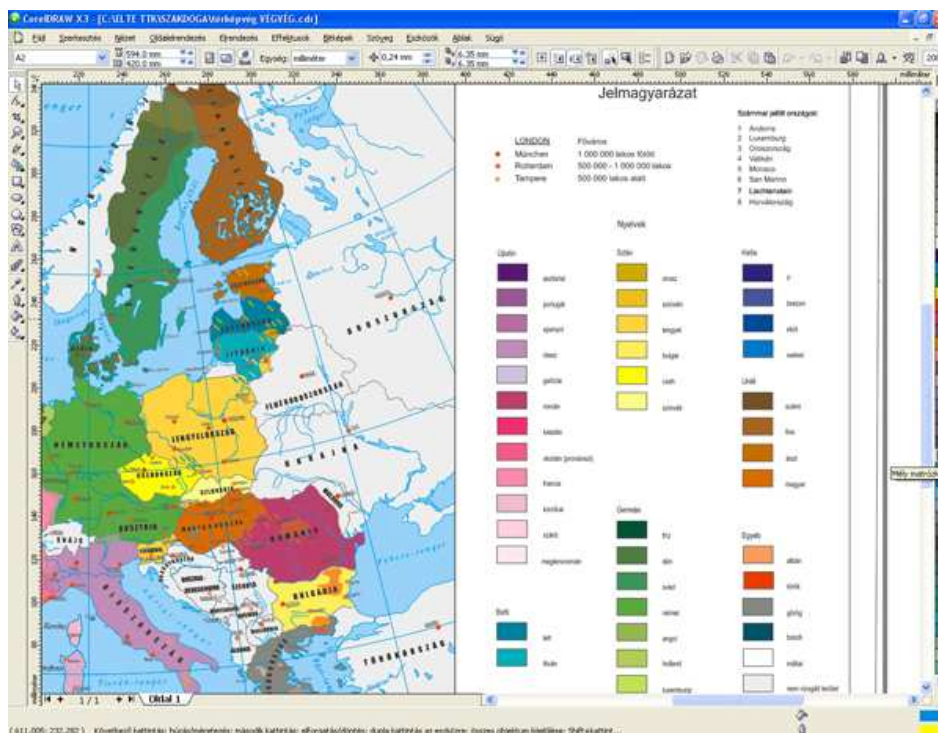

A végző változat

Sokszori próbálkozás után közösen döntöttünk úgy, hogy a nagyobb felületű országokra kerülnek az élénkebb, erősebb színtónusok, mert így jobban elkülöníthetők egymástól. Ha halvány árnyalatokat használunk fel, akkor a kisebb, csíkozásos területeknél az erőteljes színhatások domináltak volna. Ezért még a jelkulcs ellenére is nehezen lehetett a különböző csíkozásokat megkülönböztetni.

A névrajz tekintetében teljes mértékben a Cartographia Kft. Földrajzi világtalaszára hagyatkoztunk. Hosszas egyeztetés után témavezetőnkkel közösen úgy döntöttünk, hogy ennek az atlasznak az ábrázolási módja illeszthető be leginkább a mi munkánkba. Természetesen a névrajznak, a nyelveknek, a színeknek, a folyóknak, a városhatároknak, illetve a partvonalaknak stb... mind külön réteget csináltunk. A munkánk folyamán összesen harmincnyolc különböző réteget hoztunk létre. A jelkulcs kialakításánál a városok jelölését is teljesen meg kellett változtatnunk. A fővárosoknál a városok neveit nagybetűvel és aláhúzással jelöltük, az egy milliónál nagyobb lélekszámú településeket kitöltött piros karikával jeleztük. Az ötszázezer és egy millió közötti városokat kettős karikával ábrázoltuk, aminek a belső része kitöltött, míg az ötszázezernél kisebb lélekszámú városokat kitöltés nélküli kettős karikával vittük fel a jelkulcsra. A jelmagyarázatban a kis területű országoknál számokat használtunk, például Andorra vagy San Marino esetében, sajnos ezeknél nem volt más lehetőség az országok megjelenítésére.

Málta és Ciprus ábrázolása külön térképi kivágatban szerepel, mert ezek az országok, az alaptérképünkön méretüknél fogva szinte felismerhetetlenek voltak.

Az elkészült jelmagyarázat

Úgy érzem, hogy a térképi munkák végére, sikerült egy átlátható Európa térképet elkészítenünk, annak ellenére, hogy a szerkesztési munkák nagy részében az eddigi ismereteinken túl jóval több szinten és mélyebben kellett megismerkednünk a térképkészítés lépéseivel. Remélem a jövőben is lesz lehetőségem alkalmazni a tanult módszereket.

7. Összegzés

A dolgozatom végén örülök, hogy ezt a témát választottam, mert a szakirányom mellett sok olyan történelmi és nyelvészeti ismerethez jutottam, amelyek számomra újak, érdekesek, néha megdöbbentőek és hihetetlenek voltak. Ha vázlatosan is, de megismerhettem a nyelvek sokszínűségét, hatását a társadalomra, politikára, művészetekre. Mivel a nyelvek kihalásának folyamata jelentősen felgyorsult sajnos ez maga után vonja egy kialakult kultúra, művészet és tudás elvesztését is, és ez aggasztó! Ezért is kell ápolni nyelvünket, őrizni hagyományinkat, védeni identitásunkat, mert ez mind nemzetösszetartó erő. Tökéletesen fogalmazta meg nemzetünk több nagysága, a nyelv és a nemzetek közötti szoros kapcsolatot.

Példaként említenék ezek közül pár idézetet.

Kisfaludy Sándortól, hogy „a nyelv a lelke a nemzetnek”, vagy Kölcsey Ferencről: „Nemzeti életet nemzeti nyelv nélkül gondolni sem lehet”. De különösen szépek Jókai Mór gondolatai is, melyek így szólnak „Egy kincse van minden nemzetnek adva, míg azt megőrzi híven, addig él. E kincs neve az édes anyanyelv.”

Márai Sándor pedig emigrációja alatt ezt írta: „Nincs más haza, csak az anyanyelv”. Szavaik időt állók, hitelesek és megszívlelendők napjainkban is.

Miként látom az összefüggést dolgozatom témája és e sorok között? Azt gondolom, hogy az Európai Unió országaiban számos nemzetiségű és nyelvű kisebbség él, legyen az milliós nagyságrendű vagy pár ezer fős lakossal bíró, de szerintem mindegyikükben az a közös, hogy büszkék anyanemzetükre és anyanyelvükre, akárhol is éljenek.

8. Bibliográfia

Adamik Béla: A latin nyelv története, Argumentum kiadó, 2009

ISBN 978 963 446 537 9

Angela Marcantino: Az uráli nyelvcsalád, Magyarház kiadó, 2006

ISBN 963 9335 29 0

Bernard Comrie – Stephen Matthews – Maria Polinsky: A nyelvek világtalasa – A világ nyelveinek eredete és fejlődése, Kossuth, Budapest, 2006

ISBN 963 094 834 6

David Crystal: A nyelv enciklopédiája, Osiris Kiadó, Budapest, 1998

ISBN 963 379 211 8

Fodor István: A világ nyelvei és nyelvcsaládjai, Tinta Könyvkiadó, 2003

ISBN 963 937 259 5

Grover S. Krantz: Az európai nyelvek földrajzi kialakulása, Ősi Örökségünk Alapítvány, Budapest, 2000

ISBN 963 440 022 1

H. G. Wells: A világtörténet alapvonalai, Geniusz Rt kiadó, 1990

ISBN 963 02 8412 X

Hans Goebel, Peter H. Nelde, Zdenek Stary, Wolfgang Wölck: Contact Linguistics/ Kontakt Linguistics/ Linguistique de contact, 1996, 1997

ISBN 978 3 11 013264 9

Dr. Klinghammer István – Dr. Papp.Váry Árpád: Tematikus kartográfia, Budapest, 1991

Makkay János: Az Indoeurópai nyelvű népek őstörténete, a szerző kiadása, 1998

ISBN 963 550 270 2

Bakos János, Dudar Zoltán, Horgász Lászlóné, Juhász Sarolta, Lévai Andrásné, Puskás János, Szani Kelemen, Vellai István: Földrajzi világatlasz, Cartographia Kft. Budapest, 2006
ISBN 978 963 352 360 5

Révai Kis Lexikona, Merhavia Kft, Budapest, 1991
ISBN 963 7587 06 3

Internetes források:

http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/eu/2011_eu_elnokseg/

<http://www.eblul.org/>

<http://hu.wikipedia.org>

<http://www.siberianlight.net/europes-language-map/>

Képjegyzék:

1. ábra. Szigetnyelvek elhelyezkedése, 1998.

2. ábra. A világ nyelvei

3. ábra. A föld nyelvei

4. ábra. Európa nyelvi térképe.

A nyelvcsalád-eloszlásokat a II. világháborút megelőző időben mutatja. A készítőik sok határt leegyszerűsítettek, néhány kis nyelvszigettel egyesítettek és megnöveltek, hogy ezáltal feltűnőbbé tegyék azokat. A kelet-oroszországi pontozott területeket úgy terjesztették ki, hogy megfeleljenek az egy évszázaddal ezelőtti viszonyoknak. Az egyes nyelvcsaládok területén belüli fontosabb alosztályokat vékony vonallal jelölték, miközben az anatóliai és iráni nyelvcsaládokat nem választották el. Ez a térkép az itt tárgyalt és a mások által elképzelt rekonstrukció megvalósítandó célját ábrázolja.

5. ábra. Nyelvi térkép az első stabilizáció idején.

Európában Kr. e. 3000 után hét nyelvcsalád volt az itt mutatott eloszlással. Dél-keleten ezt a stabilitást már 4000 évvel korábban elérték. A kifejlődő indoeurópai nyelvjárás területeit

néhány nyelvi akadállyal együtt jelzi. Más helyeken égei nyelveknek kellett fennmaradniuk, különösen Itáliában és a ligur területen. Mezolitikus nyelvek is fenn maradtak a Németalföldön és a Pó-völgyében.

6. ábra. Nyelvi térkép a Kr. u-i első évben.

A kontinensre irányuló germán terjeszkedés erős határt képezett a többi indoeurópai nyelvjárással szemben, szabad nyelvi áramlást engedve azoknak. A germán vándorlás a nyugati keltákat is elvágta nyelvjárási láncuktól és elindította szabad sodródásukat. A görög terjeszkedés hasonló mintát követett, leszakítva az anatóliaiakat és saját magukat, hogy szabadon sodródhassanak. Minden más terület változatlan maradt.

7. ábra. Nyelvi térkép Kr. u. 300-ban.

Európa legnagyobb részén - különösen nyugaton - a latinból származó ókori itáliai nyelvek terjedtek el, melyek a déli-középső részen a kelta, az afro-ázsiai és az indoeurópai nyelvjárási hálózat nagy területeit váltják fel. Az egyéb változások jelentéktelenek.

8. ábra. Nyelvi térkép Kr. u. 1100-ban.

A fő jellegzetesség a szláv robbanás nyugatra, délre és keletre. Más nyelvek a nehéz-éke használatával figyelemre méltó területeket veszítettek és nyertek. A piket (történelmi források szerint) eltűnt és az afro-ázsiai nyelv újra meghódította Ibériát. Bizonyos "civilizált" visszaáramlások következtek be Görögországban, Romániában és Ausztria német megszállásában. A legnagyobb területet az uráli nyelv veszítette. A kaukázusi eltolódást nem ábrázolták, mert az Kr. u. 1100 után történt. Az anatóliai-szemita határ önkényesen lett igazítva a mai helyzetéhez.

9. ábra. Nyelvi térkép Kr. u. 1500-ban.

A lényeges változások: Ibéria újralatinosítása, a németek keleti előrehaladása és a szláv határ folytatódó keleti irányú mozgása Oroszországban. A térképen az utolsó török nyomulást ábrázolják a kaukázusi nyelv feltételezett északi eltolódásával. Az anatóliai nyelvcsoporthoz itt nem különböztették meg az újabb keleti perzsa betörést. Ezen és a többi térképen is fokozatosan továbbá önkényesen növelték a skandinávok északi benyomulását.

10. ábra. Európa nyelvei, 2003

9. Köszönetnyilvánítás

Itt szeretném megragadni az alkalmat, hogy megköszönjem a tanszék összes dolgozójának a segítségét és folyamatos biztatását, amit én és csoporttársam kapott az egész félév folyamán.

Családomnak, akik folyamatos ötletekkel láttak el a dolgozatom készítése alatt. Az MTA Nyelvtudományi Intézetének, hogy korlátlanul használhattuk könyvtárukat, és Molnár Nikolettnek, a közös munkáért.

Külön szeretnék köszönetet mondani szakdolgozatom témavezetőjének Klinghammer Istvánnak, a sok segítségért és támogatásért.

NYILATKOZAT

Név: Ádám Judit

ELTE Térképtudományi kar, szak: Földtudomány BSc

ETR azonosító: ADJMAAO.ELTE

Szakdolgozat címe:

Az Európai Unió nyelvi térképe I.

A szakdolgozat szerzőjeként fegyelmi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a dolgozatom önálló munkám eredménye, saját szellemi termékem, abban a hivatkozások és idézések standard szabályait következetesen alkalmaztam, mások által írt részeket a megfelelő idézés nélkül nem használtam fel.

Budapest, 2010.05.15.

a hallgató aláírása